

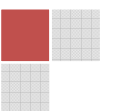
EMN

Polityki dotyczące przyjmowania, powrotu oraz integracji w Polsce małoletnich cudzoziemców bez opieki oraz ich liczba

Przygotowany przez: Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej

[Maj 2009]

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
pełniące funkcję koordynatora Krajowego Punktu Kontaktowego
Europejskiej Sieci Migracyjnej (ESM),
otrzymuje środki finansowe
od Wspólnoty Europejskiej
przez Dyрекję Generalną ds. Sprawiedliwości,
Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej
– w ramach programu Solidarność i zarządzanie
ruchami migracyjnymi. ESM została powołana
na mocy Decyzji Rady 2008/381/EC
w celu dostarczania aktualnych, obiektywnych,
wiarygodnych i porównawczych informacji
na temat migracji i azylu instytucjom Wspólnoty,
władzom i instytucjom Państw Członkowskich
oraz opinii publicznej, w celu wspierania procesu
kształtowania polityki w UE.

Kontakt

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Departament Polityki Migracyjnej
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa
Email: esm@poczta.mswia.gov.pl

Spis treści:

Wstęp.....	4
Cel i przyjęta metodologia	7
Liczba małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce	9
Motywacje do przyjazdu do Polski	12
Przedstawiciel prawny małoletniego bez opieki	14
Wjazd do Polski, kontrola graniczna.....	15
Pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	18
Procedura o nadanie statusu uchodźcy z udziałem małoletnich cudzoziemców bez opieki.....	18
Legalizacja pobytu małoletnich cudzoziemców bez opieki	21
Pomoc społeczna	23
Pobyt w placówkach opiekuńczych	23
Programy integracyjne	25
Edukacja	25
Opieka medyczna	27
Działania podejmowane na rzecz dzieci – ofiar handlu ludźmi.....	28
Powrót, reintegracja	31
Uwagi końcowe, rekomendacje, lekcje.....	36
Aneks 1 Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotyczące liczby dzieci cudzoziemskich przebywających w pieczy zastępczej w roku 2008	40
Aneks 2 – Dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców:	43
Aneks 3 – Bibliografia:	51

Wstęp

Zainteresowanie problematyką małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce, zarówno ze strony organów administracji państwowej, jak i organizacji pozarządowych trwa od niemal dekady. W 2003 roku, weszła w życie ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, której odrębny rozdział poświęcono małoletnim cudzoziemcom bez opieki ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy. W następnych latach wprowadzano kolejne zmiany w prawie, tak aby w jak najlepszy sposób zadbać o tę grupę dzieci. Problemy, z którymi stykają się małoletni cudzoziemcy bez opieki w Polsce, znajdują się w obszarze zainteresowań Rzecznika Praw Dziecka², który na przestrzeni 9 lat swojego istnienia wielokrotnie angażował się w rozwiązywanie skomplikowanych jednostkowych przypadków oraz z własnej inicjatywy podejmował działania mające na celu poznanie i poprawę sytuacji małoletnich cudzoziemców przebywających bez opieki w naszym kraju³.

Niniejsze opracowanie jest próbą przedstawienia sytuacji, w jakiej znajdują się, w szczególności, małoletni cudzoziemcy bez opieki w Polsce, którzy ubiegają się o status uchodźcy, lub którym zagwarantowano jakąkolwiek formę ochrony w Polsce; a także małoletni bez opieki o nieunormowanej sytuacji prawnej oraz dzieci cudzoziemskie zidentyfikowane jako ofiary handlu ludźmi. Raport dotyczy małoletnich obywateli państw trzecich, a kwestie związane z sytuacją małoletnich bez opieki będących obywatelami Unii Europejskiej poruszane są tylko wówczas, gdy jest to niezbędne dla pełniejszego obrazu sytuacji dzieci cudzoziemskich w Polsce.

Problem dzieci cudzoziemskich bez opieki pojawił się w Polsce w konsekwencji otwarcia granic i wzrostu ruchów migracyjnych po 1989 roku. Początkowo dla większości migrantów Polska była głównie krajem tranzytowym, w drodze do państw Europy Zachodniej, oferujących – ich zdaniem – większą pomoc integracyjną i lepsze warunki życia zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci. Obecnie, w wielu przypadkach, jest też państwem docelowym. Niestety, zdarzają się także sytuacje skrajne, w których małoletni cudzoziemcy są w Polsce zmuszani do żebractwa czy prostytucji.

Analiza problematyki małoletnich cudzoziemców bez opieki nie jest zadaniem prostym. Trudność wynika m.in. z faktu, iż nie ma jednej instytucji, która byłaby faktycznie

---

² Instytucję Rzecznika Praw Dziecka ustanowiono ustawą z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka. Zadaniem Rzecznika jest stanie na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o Prawach Dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców. Rzecznik podejmuje działania przewidziane w ustawie z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę napływające do niego informacje wskazujące na naruszenie praw lub dobra dziecka.

³ <http://www.brpd.gov.pl/>

odpowiedzialna za gromadzenie ogólnopolskich danych nt. dzieci cudzoziemskich bez opieki przyjeżdżających do Polski i przebywających na jej terytorium. Na przykład, na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że w 2008 roku o status uchodźcy ubiegało się 376 cudzoziemców w wieku poniżej 18 lat. Nie jest to jednak liczba małoletnich cudzoziemców przebywających w Polsce rzeczywiście bez opieki, ani liczba osób faktycznie przebywających w ciągu całego roku na terytorium RP⁴. Wiadomo także, że w roku 2008 w placówkach opiekuńczych przebywało 163 cudzoziemskich dzieci, ale tylko 76 z nich przebywało w nich co najmniej rok. Duży procent z nich w krótkim czasie samodzielnie opuszcza ośrodki udając się w nieznanym kierunku. Zdaniem pracowników różnych instytucji państwowych i organizacji pozarządowych dzieci „znikają” z państwowych placówek z następujących powodów: czasami podejmują próby dalszej migracji do państw Europy Zachodniej, zwłaszcza gdy mieszkają tam już ich krewni⁵; zdarza się, że dzieci dołączają do członków rodzin żyjących w Polsce w „szarej strefie”, tzn. bez zezwolenia na pracę i pobyt lub po prostu uciekają z placówki opiekuńczej dlatego, że czują się w niej obco i źle. Niezależnie od powodów, każda ucieczka z placówki naraża małoletniego cudzoziemca na ogromne ryzyko.

Ze względu na ryzyko, na jakie narażone są dzieci przyjeżdżające do obcego państwa bez opiekunów, podczas kontroli granicznej funkcjonariusze Straży Granicznej zwracają szczególną uwagę na osoby małoletnie i niepełnoletnie, niezależnie od tego, czy podróżują one pod opieką osób dorosłych czy samotnie, oraz czy są obywatelami państw trzecich czy też korzystają z prawa do swobodnego przemieszczania po terytorium UE/Schengen.

W Polsce nie ma jednego aktu prawnego, regulującego w sposób kompleksowy sytuację małoletnich cudzoziemców bez opieki. Sytuacja dzieci cudzoziemskich przebywających na terytorium Polski różni się w zależności od tego, czy ich pobyt jest legalny, czy też nie. W przypadku małoletnich bez opieki ubiegających się o status uchodźcy można stwierdzić, że ich sytuacja prawna była najwcześniej uregulowana w polskim ustawodawstwie i jest przez to zdecydowanie najlepsza.

Polska stosuje tzw. jednolitą procedurę dotyczącą statusu uchodźcy. W toku postępowania bada się nie tylko spełnienie warunków do uznania za uchodźcę w rozumieniu Konwencji Genewskiej z 1951 r., ale także – w razie stwierdzenia, że nie są one spełnione – inne okoliczności uzasadniające objęcie cudzoziemca ochroną uzupełniającą lub zgodą na pobyt tolerowany, skutkujące ochroną przed wydaleniem. Status uchodźcy lub uzyskanie

---

⁴ Zobacz – podrozdział „Liczba małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce”

⁵ m.in. z tego powodu wielu cudzoziemców, którym taka możliwość jest oferowana, nie chce uczyć się języka polskiego, nie korzysta z dostępu do nauki w polskich szkołach.

ochrony uzupełniającej jest podstawą do legalizacji pobytu oraz przyznania pomocy w celu wspierania integracji cudzoziemca ze społeczeństwem, w trybie i na zasadach określonych w ustawie o pomocy społecznej.

W przypadku dzieci będących pod opieką państwa przez zaledwie bardzo krótki okres czasu trudno o zapewnienie czegoś więcej, ponad doraźną opiekę, nie mówiąc o już o integracji. Jednakże w przypadku małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy z różnych względów faktycznie pozostaną na terytorium Polski, kwestia ich integracji jest wyzwaniem, wymagającym zapewnienia takich środków, które odpowiadać będą szczególnym potrzebom tej grupy.

Bezspornie najlepiej uregulowany pod względem prawnym i organizacyjnym jest dostęp do bezpłatnej edukacji (do poziomu ponadgimnazjalnego). Ustawowo uregulowane zostały także kwestie pomocy udzielanej przez władze powiatu dzieciom przebywającym w placówkach opiekuńczych i rodzinach zastępczych. Natomiast istotną kwestią jest znalezienie rozwiązania, zapewniającego wszystkim małoletnim cudzoziemcom bez opieki łatwiejszy dostęp do świadczeń zdrowotnych. Równie ważne jest umożliwienie zalegalizowania pobytu dzieci cudzoziemskich urodzonych poza Polską, które nie spełniają przesłanek nadania statusu uchodźcy ani innej formy ochrony.

Sytuacja prawna dzieci, nieposiadających obywatelstwa polskiego, będących ofiarami handlu ludźmi jest w polskim systemie nie do końca uregulowana a procedury postępowania z nimi nie zawsze są jednolite. Jednakże warto podkreślić, że działania na rzecz wypracowania modelu postępowania w przypadku dziecięcych ofiar handlu ludźmi zostały już podjęte w ramach międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, kierowanego przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji⁶.

Ponieważ małoletni nie mają zdolności do czynności prawnych, sąd rodzinny ustanawia dla nich kuratora, będącego przedstawicielem dziecka zarówno w toczącym się postępowaniu przed sądem opiekuńczym, jak i też reprezentującego małoletniego w postępowaniach administracyjnych, związanych np. z legalizacją pobytu małoletniego w Polsce, lub ewentualnie związanych z jego wydalaniem.

W wielu przypadkach jednak w najlepszym interesie dziecka jest odnalezienie członków jego rodziny i zapewnienie dziecku bezpiecznego powrotu do swojego państwa pochodzenia.

---

⁶Zespół ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi powstał 5 marca 2004 roku na mocy Zarządzenia nr 23 Prezesa Rady Ministrów, jako organ pomocniczy Prezesa Rady Ministrów.

Cel i przyjęta metodologia

Raport przygotowany został przez polski Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej, w ramach realizacji Planu Działania ESM na rok 2008.

Krajowy Punkt Kontaktowy tworzą przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Koordynator Krajowy), Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Komendy Głównej Straży Granicznej oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

Główny wkład pracy pochodzi z Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, do którego zadań należy m.in.: inicjowanie i współorganizowanie przedsięwzięć mających na celu upowszechnianie wiedzy na temat zagadnień dotyczących polityki migracyjnej państwa oraz współdziałanie w tworzeniu i realizacji polityki integracyjnej wobec imigrantów. Poszczególne części raportu powstawały na podstawie materiałów przygotowanych przez Urząd do Spraw Cudzoziemców, Komendę Główną Straży Granicznej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, informacji uzyskanych z Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz w drodze konsultacji z pracownikami Domu Dziecka Nr 9 w Warszawie, Ośrodka dla Cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu w Dębaku k/Warszawy, warszawskiego Biura Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM), Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego oraz Fundacji Dzieci Niczyje⁷ – organizacji pozarządowej mającej największe doświadczenie w pracy z małoletnimi i na rzecz małoletnich⁸. Przed przystąpieniem do pisania raportu dokonano przeglądu ustawodawstwa oraz opracowań powstałych na przestrzeni ostatnich lat i poświęconych w całości lub w części problematyce małoletnich cudzoziemców bez opieki⁹.

---

⁷ Fundacja Dzieci Niczyje (www.fdn.pl) od 2004 roku zajmuje się problemem dzieci – ofiar handlu ludźmi i dzieci cudzoziemskich bez opieki. W ramach programu FDN bierze udział w pracach grupy roboczej działającej w ramach Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi; prowadzi projekty badawcze oraz zapewnia szkolenia i konsultacje dla organizacji i profesjonalistów; opracowuje wydawnictwa na temat problemu handlu dziećmi. Ponadto, w latach 2004 – 2006, w ramach programu Rady Państw Morza Bałtyckiego Fundacja sprawowała funkcję polskiego punktu konsultacyjnego ds. dzieci cudzoziemskich bez opieki oraz dzieci – ofiar handlu ludźmi. Od 2004 r na mocy umowy podpisanej z ówczesnym Urzędem ds. Repatriacji i Cudzoziemców przez kilka lat w Fundacji przeprowadzane były przesłuchania małoletnich cudzoziemców bez opieki ubiegających się o status uchodźcy w Polsce.

⁸ Problematyka dzieci cudzoziemskich bez opieki stanowi obszar zainteresowań także i innych organizacji pozarządowych, m.in. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, Polskiego Forum Migracyjnego, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć oraz wielu innych, zajmujących się pracą na rzecz uchodźców i imigrantów.

⁹ Zobacz: Aneks 3 - Bibliografia

Dla celów raportu oraz zgodnie z Artykułem 2(f) Dyrektywy Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami¹⁰, termin małoletni cudzoziemcy bez opieki oznacza obywatele państw trzecich lub bezpaństwowców w wieku poniżej 18 lat, którzy przybywają na terytorium Państw Członkowskich bez towarzystwa osób dorosłych, odpowiedzialnych za nie w sensie prawnym lub zwyczajowo, i pozostają na tym terytorium, dopóki nie są objęci opieką takich osób, lub też osoby nieletnie, które zostają pozostawione bez opieki po przybyciu na terytorium Państw Członkowskich.

Głównym celem raportu jest prezentacja prawnej i faktycznej sytuacji małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce. Identyfikacja luk w funkcjonujących rozwiązaniach ma na celu sformułowanie rekomendacji i zwrócenie uwagi na te obszary, które wymagają wprowadzenia nowych rozwiązań lub udoskonalenia już istniejących.

Raport został przygotowany z myślą o krajowych punktach kontaktowych ESM, Komisji Europejskiej, decydentach politycznych na szczeblu krajowym i międzynarodowym, parlamentarzystach, organach administracji państwowej, ośrodkach badawczych, instytucjach międzynarodowych, organizacjach pozarządowych oraz osobach zainteresowanych problematyką małoletnich cudzoziemców bez opieki.

Od kilku lat obserwowany jest wzrost zainteresowania problematyką dzieci cudzoziemskich bez opieki. Znajduje to odzwierciedlenie w organizowaniu konferencji¹¹, realizacji projektów badawczych poświęconych tej tematyce oraz – co najważniejsze – we wprowadzaniu takich zmian w prawie, w wyniku których poprawia się sytuacja dzieci cudzoziemskich, które z różnych powodów przebywają w Polsce bez rodziców czy innych osób dorosłych, które powinny otoczyć je opieką.

W pierwszych miesiącach 2009 roku ukazały się dwie publikacje, o których warto w tym miejscu wspomnieć. Pierwszym z nich jest Raport, będący rezultatem „Projektu na temat procedur i praktyk dotyczących przyjmowania, ochrony i postępowania wobec małoletnich

---

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0055:EN:NOT>.

¹¹ Warto wspomnieć, że w dniu 16 kwietnia 2009 roku Rzecznik Praw Dziecka wspólnie z Biurem IOM w Warszawie zorganizował konferencję na temat „Przyjmowanie, ochrona oraz traktowanie małoletnich cudzoziemców bez opieki”. W konferencji brali udział przedstawiciele instytucji rządowych, m.in. Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Straży Granicznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Policji, a także przedstawiciele powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, ośrodków pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pozarządowych (m.in. Fundacji Dzieci Niczyje, Fundacji La Strada, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i innych).

cudzoziemców bez opieki”, realizowanego przez IOM w 6 państwach: Austrii, Belgii, Bułgarii, Czechach, Rumunii i Polsce. Atutem raportu jest to, że przy jego powstawaniu współpracowali przedstawiciele administracji rządowej, pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz inni specjaliści z zakresu tematyki dzieci cudzoziemskich, w związku z czym dokument przedstawia stan prawny i faktyczny, a jednocześnie zwraca uwagę na te obszary, które wymagają jeszcze dopracowania¹². Raport IOM był opracowywany na przełomie roku 2007/2008, w związku z tym nie uwzględnia zmian prawnych, jakie zaszły w Polsce w rezultacie nowelizacji dwóch najważniejszych ustaw dotyczących cudzoziemców.

Innym ważnym raportem jest Alternative Report to the Polish government’s report on the implementation of the “Optional Protocol to the Convention on the Right of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography” with reference to article 12(1) of the Protocol, opracowany w lutym 2009 roku przez Fundację Dzieci Niczyje oraz Helsińską Fundację Praw Człowieka¹³.

Wartością dodaną niniejszego opracowania wobec wymienionych wyżej raportów jest z pewnością jego aktualność (stan prawny na dzień 30.04.2009 r.) oraz próba kompleksowego ujęcia problematyki dzieci cudzoziemskich bez opieki, nie tylko w kontekście zagrożeń, na jakie narażeni są ci małoletni, np. handel dziećmi. Ponadto, raport przygotowany przez Krajowy Punkt Kontaktowy ESM jest elementem studium porównawczego, którego celem jest ukazanie sytuacji dzieci cudzoziemskich bez opieki we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Liczba małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce

Analiza problematyki małoletnich cudzoziemców bez opieki nie jest zadaniem prostym. Trudność wynika m.in. faktu, iż nie ma ogólnopolskich danych statystycznych nt. dzieci cudzoziemskich bez opieki przyjeżdżających do Polski i przebywających na jej terytorium. Można jedynie próbować oszacować skalę zjawiska analizując istniejące dane, gromadzone na własne potrzeby przez poszczególne instytucje (np. opiekuńcze, edukacyjne,

---

¹² Raport jest rezultatem projektu „Wymiana informacji oraz najlepszych praktyk dotyczących przyjmowania, ochrony i postępowania wobec małoletnich cudzoziemców bez opieki”, współfinansowanego przez Komisję Europejską w ramach programu ARGO. Tekst raportu jest dostępny na stronie internetowej IOM: <http://www.iom.pl/res/files/raport.pdf>

¹³ Raport został opracowany przez Fundację Dzieci Niczyje oraz Helsińską Fundację Praw Człowieka we współpracy z Association for Children and Young People, Chance (Szansa), International Organization for Migration, Local Committee for the Protection of the Rights of the Child in Poznań; NASK Hotline, Dyzurnet.pl; Polish National Committee for UNICEF.
http://www.fdn.pl/repository/edytor_4/alternative_report.pdf

migracyjne itp.)¹⁴. Pamiętać przy tym należy, że istnieje liczna grupa dzieci, których obecność nie zostanie w żaden sposób odnotowana i która może nigdy nie trafić do żadnej ze statystyk.

Dodatkową trudnością, jest fakt, że analizując dane fragmentaryczne, np. nt. dzieci cudzoziemskich w Polsce przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych, trzeba pamiętać, że są tam zarówno dzieci, które przyjechały do Polski z innych państw, jak i dzieci, których rodzice byli cudzoziemcami, a które zostały urodzone już w Polsce.

Ponadto, wśród dzieci cudzoziemskich przebywających w instytucjach opiekuńczych przebywają także dzieci, które nie zostały porzucone przez rodziców, a ich pobyt w tego typu placówce jest formą pomocy udzieloną dziecku i rodzinie. Tak się dzieje, gdy wobec rodziców toczy się postępowanie karne lub gdy zostali zatrzymani w celu wydalenia z powodu nielegalnego pobytu w Polsce. Po pewnym czasie dzieci są odbierane z placówki przez rodziców i wraz z nimi wydane do państwa pochodzenia¹⁵.

Z danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotyczących dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej (Aneks 1), tzn. w placówkach typu interwencyjnego, domach dziecka, rodzinach zastępczych itp., zebranych za okres od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2008 roku wynika, że w ciągu ubiegłego roku w ww. placówkach przebywało 163 małoletnich cudzoziemców bez opieki (34 z nich były to dzieci będące obywatelami UE). Niemal 1/3 z nich (55 dzieci) przebywała w placówkach typu interwencyjnego, tzn. takich, które zapewniają dziecku doraźną opiekę w sytuacji kryzysowej w okresie do 3 miesięcy (maksymalnie do pół roku w sytuacji gdy trwa postępowanie sądowe w sprawie uregulowania sytuacji prawnej dziecka). W rodzinach zastępczych przebywało 57 dzieci, w placówkach socjalizacyjnych (domach dziecka) 42 dzieci. Większość dzieci stanowili chłopcy (93 chłopców, 70 dziewczynek).

Analizując statystyki dotyczące procedury o nadanie statusu uchodźcy i pochodzące z Urzędu do Spraw Cudzoziemców (Aneks 2) trzeba pamiętać, że wśród danych dotyczących cudzoziemców z grupy wiekowej 0-13 lat ujęte są także noworodki – dzieci rodziców będących w procedurze o nadanie statusu uchodźcy, które urodziły się w Polsce już po tym, jak rodzice złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy (czyli jak najbardziej posiadające opiekę). Problem wynika z przyjętego systemu rejestrowania tych dzieci jako wnioskujących samodzielnie o nadanie statusu uchodźcy, a nie objętych wspólnym wnioskiem wraz z rodzicami. Wśród dzieci cudzoziemskich ujętych w statystyce są także starsze dzieci

---

¹⁴ Zobacz Aneksy 1-2

¹⁵ Maria Kolankiewicz, „Dzieci cudzoziemskie bez opieki w Polsce”, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” Nr 12/2005.

przebywające w Polsce wraz z krewnymi. Niemniej na podstawie tych danych można zauważyć stały, systematyczny wzrost liczby cudzoziemców poniżej 18 roku życia, którzy składali w Polsce wnioski o nadanie statusu uchodźcy (w 2002 r. – 201 osób, w 2003 r. – 214 osób, w 2004 r. - 230 osób, w 2005 r. – 278 osób, w 2006 r. – 282 osoby, w 2007 r. – 356 osób, w 2008 r. – 376 osób.). Dzieci stanowią ok. 45 % wszystkich osób wnioskujących o nadanie statusu uchodźcy, ale na dzień dzisiejszy trudno jest podać wiarygodne liczby pokazujące, ilu spośród nich to rzeczywiście małoletni cudzoziemcy bez opieki w rozumieniu art. 2(f) Dyrektywy Rady 2001/55/WE. Natomiast dane te również wskazują na przewagę liczebną aplikujących o nadanie statusu uchodźcy chłopców nad dziewczynkami (w 2002 roku: 179 chłopców i 22 dziewczynki; w 2003 roku: 150 chłopców i 64 dziewczynki; w 2004 r. 152 chłopców i 78 dziewczynek; w 2005 roku 158 chłopców i 120 dziewczynek, 2006 roku: 155 chłopców i 127 dziewczynek, w 2007 r. 201 chłopców i 155 dziewczynek, w 2008 r. 200 chłopców i 176 dziewczynek).

Z informacji uzyskanych w jednym z warszawskich domów dziecka, w których umieszczani są małoletni cudzoziemcy bez opieki, znajdujący się w procedurze o nadanie statusu uchodźcy wynika, że grupa ta liczy ok. 10 osób.

Instytucje edukacyjne posiadają dane na temat dzieci cudzoziemskich korzystających z nauki w polskich szkołach – jednakże nie wyodrębniają w nich kategorii cudzoziemskich uczniów bez opieki. Takie informacje pozostają na ogół do wiadomości dyrektora i nauczycieli danej szkoły, do której uczęszcza dziecko¹⁶.

Wobec braku wiarygodnych danych statystycznych, odzwierciedlających skalę i złożoność migracji małoletnich cudzoziemców bez opieki, niezwykle trudno jest obiektywnie udowodnić jakiegokolwiek znaczące zmiany w ich liczbie bądź też w charakterystyce ich napływu w ostatnich latach. Można jednak z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, że w odnotowanym i udokumentowanym przejściowym napływie¹⁷ cudzoziemców do Polski

---

¹⁶ Problematyka uczniów bez opieki rodziców została dostrzeżona jako rezultat masowej emigracji zarobkowej Polaków do państw UE po roku 2004r. Pojawił się wówczas termin „eurosieroctwa”, oznaczający zjawisko pozostawiania w kraju swoich dzieci (pod opieką innych krewnych lub sąsiadów) przez emigrujących za granicę rodziców. Podjęto próby zbadania skali zjawiska a rezultaty badań upublicznione zostały w mediach, wywołując debatę publiczną na ten temat. Jej pozytywnym aspektem było wyczerpanie nauczycieli i psychologów szkolnych na specyficzne potrzeby wszystkich osamotnionych dzieci, co wpłynęło także korzystnie na uwrażliwienie osób stykających się z małoletnimi cudzoziemcami bez opieki.

¹⁷ Wejście Polski do strefy Schengen spowodowało znaczący wzrost liczby złożonych w 2007 r. w RP wniosków o nadanie statusu uchodźcy. W 2007 r. przyjętych zostało 4 563 tego typu wnioski. Wnioskami o nadanie statusu uchodźcy zostało objętych 10 048 osób. W porównaniu do roku 2006 nastąpił więc wzrost liczby złożonych wniosków o około 45 % oraz wzrost liczby osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy o około 41 %. Wyraźne tendencje wzrostowe odnotowywane były w miesiącach poprzedzających akcesję do strefy Schengen. Na przykład, że we wrześniu 2007 r. złożonych zostało 478 wniosków obejmujących 1 087 osób, w

poprzedzającym wejście Polski do Strefy Schengen (21 grudnia 2007 r.) istotną grupą mogli być małoletni cudzoziemcy bez opieki.

Motywacje do przyjazdu do Polski

Jak wspomniano, problem dzieci cudzoziemskich bez opieki pojawił się w Polsce w konsekwencji otwarcia granic i wzrostu ruchów migracyjnych po 1989 roku. Na przestrzeni tych dwudziestu lat z pewnością zmieniało się postrzeganie Polski przez migrantów, jako – początkowo – państwa tranzytowego, później – coraz częściej – docelowego, o czym pisze się w wielu publikacjach z dziedziny migracji z tego okresu. Jednakże wydaje się niewskazane przypisywanie motywacji, jakie mieli bądź mają pełnoletni imigranci decydujący się na przyjazd do Polski, małoletnim cudzoziemcom, którzy często znaleźli się bez opieki na terytorium Polski wbrew lub bez swej woli.

Generalnie, trudno mówić o motywacjach do przyjazdu do Polski w przypadku osób małoletnich. Można raczej przypuszczać, jakie mogły być motywacje dorosłych, którzy świadomie godzili się na wyjazd ich dziecka z kraju pochodzenia, często nie będąc w stanie ocenić zagrożenia, na jakie narażają swoje dzieci powierzając je opiece innych osób dorosłych, lub też przyczynili się do wyjazdu swojego dziecka poprzez rażące zaniedbanie ciążyących na nich obowiązków rodzicielskich. Można także zastanawiać się, dlaczego rodzice pozostawiali je bez opieki po przyjeździe do Polski lub po ich urodzeniu w polskim szpitalu¹⁸.

---

październiku - 473 wnioski obejmujące 1 023 osoby, w listopadzie - 572 wnioski dotyczące 1 354 osób, w grudniu 1 028 wniosków dotyczących 2 466 osób.

Tego typu tendencja była przede wszystkim skutkiem obaw cudzoziemców, iż po wejściu Polski do strefy Schengen wjazd na terytorium naszego kraju i wystąpienie z wnioskiem o nadanie statusu uchodźcy będzie utrudnione lub wręcz nawet niemożliwe. Dostęp do procedury statusowej nie został tymczasem w żaden sposób ograniczony. Stąd też, w wyniku „ostudzenia atmosfery” towarzyszącej wstąpieniu Polski do strefy Schengen, zmalała do 4 154 liczba wniosków o nadanie statusu uchodźcy złożonych w roku 2008 (ww. wnioski dotyczyły 8 517 osób). Po dniu 21 grudnia 2007 r. obserwowana była tendencja wzrostowa w zakresie przypadków samowolnego opuszczania przez podopiecznych Urzędu ośrodków dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Zwykle osoby te po wyjeździe z terytorium naszego kraju udawały się do Austrii, Niemiec i Francji, gdzie ponownie występowały z wnioskami o nadanie statusu uchodźcy.

W wyniku zobowiązań wynikających z przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiającego kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego, które jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o azyl złożonego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela kraju trzeciego (tzw. Dublin II), w roku 2008 nastąpił wzrost wniosków kierowanych do Polski z innych państw członkowskich Unii Europejskiej o przyjęcie osób, które wcześniej aplikowały o nadanie status uchodźcy w Polsce. Do dnia 31 grudnia 2008 r. wpłynęło 3 601 tego typu wniosków (dwukrotnie więcej niż w roku 2007), a do Polski przekazano 1 916 cudzoziemców (czterokrotnie więcej niż w roku 2007) – źródło: <http://www.udsc.gov.pl/Polska.w.Schengen.566.html>

¹⁸ Z danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, iż wśród 163 dzieci umieszczonej w pieczy zastępczej w roku 2008 aż 12 dzieci trafiło do placówek ze szpitali, w których zostały pozostawione bezpośrednio po urodzeniu.

Autorzy wielu publikacji poświęconych dzieciom cudzoziemskim piszą najczęściej o motywacji ekonomicznej dorosłych – czasem jest to chęć zapewnienia swojemu dziecku lepszej przyszłości, jakiej w ich mniemaniu nie gwarantuje państwo pochodzenia, a czasem – jest to chęć zapewnienia lepszego bytu sobie lub reszcie rodziny, ale kosztem, bądź za cenę, dziecka. Czasem przeważa lęk związany z niemożnością zapewnienia dziecku bezpieczeństwa – wówczas wyjazd w nieznaną lub pod opieką innych osób dorosłych jawi się jako alternatywa dla niepewnej sytuacji wewnętrznej w państwie pochodzenia. Oprócz wielu przypadków ucieczki przed realnym zagrożeniem, które wg polskich władz uzasadnia konieczność przyznania statusu uchodźcy lub innej formy ochrony międzynarodowej, zdarzają się też sytuacje instrumentalnego wykorzystywania tzw. „ścieżki uchodźczej”: wysyła się dziecko, by uzyskało status uchodźcy, a następnie organizuje się przyjazd pozostałych członków rodziny, aby poprzez prawo do „łączenia rodzin”, starać się o zalegalizowanie ich pobytu.

Małe dziecko nie jest w stanie wyjaśnić, dlaczego znalazło się w obcym kraju. Starsze, nastoletnie – szczególnie wtedy, gdy przebywa w Polsce nielegalnie - rzadko podaje prawdziwe powody, dla których opuściło swój kraj, często dlatego, że te znają dorośli organizujący jego wyjazd, ale jeszcze częściej z braku zaufania do przedstawicieli polskich instytucji¹⁹. Do tego dochodzi często bariera językowa, uniemożliwiająca jakikolwiek kontakt.

W przypadku osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy powodem wyjazdu z kraju pochodzenia jest ucieczka przed konfliktami, prześladowaniami i chęć poprawy warunków życia. W tej grupie, obejmującej również małoletnich, od 2003 roku przeważają obywatele Federacji Rosyjskiej (głównie narodowości czecheńskiej). Wśród małoletnich cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest nielegalny liczną grupę stanowią obywatele Wietnamu i Ukrainy. W przypadkach zidentyfikowanych ofiar handlu ludźmi ofiarami były dzieci rumuńskie, bułgarskie i mołdawskie.

---

¹⁹ Znamienne jest, iż wg danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej za rok 2008, dzieci cudzoziemskie trafiały do placówek opiekuńczo – wychowawczych głównie poprzez doprowadzenie przez Policję (w 55 przypadkach), w 15 przypadkach zostały doprowadzone przez Straż Graniczną (na 163 dzieci przebywających w różnego typu placówkach). W 87 przypadkach (na 163) pobyt w placówce trwał krócej niż rok – dla 34 dzieci pobyt trwał od 2 do 6 miesięcy, 37 dzieci przebywało krócej niż miesiąc. Szczególną uwagę należy zwrócić na krótkotrwałe pobyty dzieci w placówce interwencyjnej - do 5 dni. Dotyczy to 31 dzieci, w tym 10 dziewcząt i 21 chłopców. Dominującą grupę stanowią tu dzieci z Rumunii w wieku od 10 do 16 lat. Dzieci te do placówki trafiły doprowadzone przez Policję lub przez Straż Graniczną.

Przedstawiciel prawny małoletniego bez opieki

Jeśli rodzice dziecka nie żyją, są pozbawieni władzy rodzicielskiej lub gdy są nieznani dla dziecka może zostać ustanowiony opiekun prawny. Polskie sądy rodzinne nie mają możliwości ustanowienia opiekuna prawnego w sytuacji, gdy małoletni jest pozbawiony opieki tylko dlatego, że rodzice znajdują się na terytorium innego państwa.

Z uwagi na fakt, że małoletni nie mają zdolności do czynności prawnych, konieczne jest ustanowienie dla nich przez sąd kuratora, będącego przedstawicielem dziecka zarówno w toczącym się postępowaniem przed sądem opiekuńczym, jak i też reprezentującego małoletniego w postępowaniach administracyjnych, związanych np. z legalizacją pobytu małoletniego w Polsce, lub ewentualnie związanych z jego wydaleniem²⁰.

Kuratorem może być przedstawiciel organizacji pozarządowej²¹, placówki dyplomatycznej państwa pochodzenia dziecka, pracownik socjalny. Funkcję kuratorów w postępowaniach o nadanie statusu uchodźcy pełnią często studenci prawa, działający w ramach Kliniki Prawa Uniwersytetu Warszawskiego²².

---

²⁰ Cezary Skwara, „Analiza pozycji dziecka cudzoziemskiego w postępowaniu przed sądem opiekuńczym, z uwzględnieniem ofiar handlu ludźmi”.

²¹ Od stycznia 2009 r. Helsińska Fundacja Praw Człowieka realizuje projekt "Prawnicy na rzecz uchodźców IV" we współpracy z Instytutem Spraw Publicznych, Stowarzyszeniem Interwencji Prawnej, Fundacją Polskie Forum Migracyjne, Fundacją Instytut na Rzecz Państwa Prawa, Kliniką Prawa Uniwersytetu Warszawskiego i Kliniką Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W ramach projektu świadczona jest pomoc prawna cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce oraz osobom, które uzyskały status uchodźcy lub inną formę międzynarodowej ochrony, z uwzględnieniem specyficznej sytuacji grup szczególnie wrażliwych (małoletnich bez opieki, rodziców samotnie wychowujących dzieci, kobiet, osób starszych i niepełnosprawnych) Sposób świadczenia pomocy jest dostosowany do zindywidualizowanych potrzeb cudzoziemców. W przypadku małoletnich bez opieki pomoc obejmuje m.in. reprezentowanie ich w ramach procedury administracyjnej o nadanie statusu uchodźcy, w tym udział w wywiadach statusowych. Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców (źródło: <http://www.hfhrpol.waw.pl/program-10.html>).

²² Klinika Prawa Uniwersytetu Warszawskiego działa na rzecz pomocy prawnej dla cudzoziemców od 1999 r. W 2000 roku z inicjatywy UNHCR rozpoczęła świadczenie pomocy prawnej małoletnim cudzoziemcom jako tzw. partner krajowy tej organizacji. Od roku 2005 r. realizuje projekt bezpłatnej pomocy prawnej, korzystając ze środków pochodzących z EFU. Pomoc kierowana jest do cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz do tych, którzy już posiadają jakąś formę ochrony w Polsce. Na początku każdego roku akademickiego przyjmowane są zgłoszenia od studentów, którzy chcą zaangażować się w świadczenie pomocy prawnej na rzecz cudzoziemców. Kluczowa jest ich motywacja do pracy z cudzoziemcami i znajomość języków, głównie języka rosyjskiego. Studenci przechodzą 1-2 dniowe szkolenie psychologiczne, poruszające m.in. kwestie komunikacji międzykulturowej oraz uczestniczą w seminariach, podczas których poznają prawo uchodźcze. Następnie lista studentów, którzy wyrazili zgodę na pełnienie funkcji kuratora, jest przekazywana do sądu rejonowego. Studenci przez cały czas pozostają pod nadzorem merytorycznym pracowników naukowych Wydziału Prawa UW. Pomoc świadczona jest na zasadzie wolontariatu. Trzeba zauważyć, że studencka pomoc i zaangażowanie w sprawy małoletnich cudzoziemców bez opieki oceniane są bardzo wysoko. Zdarzają się przypadki osób, które po zakończeniu rocznej współpracy z Kliniką Prawa „pozostają” w tematyce i działają nadal na rzecz cudzoziemców.

Wjazd do Polski, kontrola graniczna

Zasady i warunki wjazdu na terytorium Polski, przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z Polski cudzoziemców – obywateli państw trzecich - określa ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach²³. Co do zasady przepisy te odnoszą się do wszystkich cudzoziemców, z pewnymi modyfikacjami uwzględniającymi sytuację uchodźców, dzieci cudzoziemskich, a zwłaszcza małoletnich cudzoziemców bez opieki.

Cudzoziemiec może przekroczyć granicę i przebywać na terytorium Polski, jeżeli posiada ważny dokument podróży oraz ważną wizę, o ile przepisy ustawy o cudzoziemcach nie stanowią inaczej²⁴. Cudzoziemiec posiadający zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE, oraz wydaną w związku z uzyskaniem zezwolenia kartę pobytu, może przekraczać granicę wielokrotnie, bez konieczności uzyskiwania wizy²⁵.

W przypadku przejazdu tranzytowego do innego państwa od cudzoziemca mogą być wymagane zezwolenie na wjazd i zezwolenie na pobyt w tym państwie²⁶.

Cudzoziemcowi może być wydana wiza jednolita (pobyтова lub tranzytowa) lub krajowa²⁷.

Osoby małoletnie przekraczające granicę zewnętrzną podlegają takiej samej odprawie wjazdowej i wyjazdowej, jak osoby dorosłe. Jednakże zgodnie z pkt. 6.1 załącznika VII („Szczególne zasady dotyczące określonych kategorii osób”) do Kodeksu Granicznego Schengen²⁸ oraz na podstawie własnych przepisów wewnętrznych Straży Granicznej, podczas kontroli granicznej funkcjonariusze Straży Granicznej zwracają szczególną uwagę na osoby małoletnie i niepełnoletnie, niezależnie od tego, czy podróżują one pod opieką osób dorosłych

²³ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (jednolity tekst Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 234, poz. 1694 z późniejszymi zmianami).

²⁴ Kwestiom wizowym poświęcony jest rozdział 3 ww. ustawy o cudzoziemcach.

²⁵ Zgodnie z art. 72 ust. 2 ustawy o cudzoziemcach, karta pobytu, w okresie jej ważności, potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium RP oraz uprawnia, wraz z dokumentem podróży, do wielokrotnego przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wizy.

²⁶ Art. 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

²⁷ Wiza jednolita pobyтова uprawnia do jednego lub większej liczby wjazdów, pod warunkiem, że długość ciągłego pobytu lub długość kolejnych pobytów na terytorium państw obszaru Schengen nie przekracza 3 miesięcy w ciągu każdego okresu 6 miesięcy, liczonego od dnia pierwszego wjazdu na to terytorium. Wiza jednolita tranzytowa uprawnia do pobytu w strefie tranzytowej lotniska międzynarodowego oraz do przejazdu przez terytorium Polski lub innych państw obszaru Schengen w drodze do innego państwa nienależącego do obszaru Schengen, pod warunkiem, że tranzyt nie przekracza 5 dni.

Wiza krajowa uprawnia do wjazdu i ciągłego pobytu na terytorium Polski lub kilku pobytów następujących po sobie, trwających łącznie ponad 3 miesiące i nieprzekraczających łącznie 1 roku w okresie ważności wizy.

Wiza jednolita jest ważna na terytorium wszystkich państw należących do Układu z Schengen. Jednakże można wydać wizę jednolitą o ograniczonej ważności terytorialnej, m.in. w sytuacji, gdy dokument podróży cudzoziemca jest uznawany tylko na terytorium niektórych państw strefy Schengen

²⁸ Rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen)

czy samotnie, oraz czy są obywatelami państw trzecich czy też korzystają z prawa do swobodnego przemieszczania po terytorium UE/Schengen.

Małoletni mogą przekraczać granicę na podstawie własnego ważnego paszportu lub wpisu do paszportu rodzica lub opiekuna prawnego, pod opieką którego dziecko odbywa podróż, w zależności od przepisów prawa krajowego. W Polsce nie istnieje możliwość dopisania lub wpisania dziecka do paszportu rodzica²⁹.

Jeżeli ww. osoby objęte są obowiązkiem posiadania wizy, to przedmiotowa wiza powinna być wydana łącznie na osobę dorosłą i dziecko. Jeżeli w wizie osoby dorosłej brak takiego wpisu funkcjonariusz podejmuje dalsze czynności wyjaśniające w stosunku do osoby podróżującej razem z dzieckiem. Jeżeli natomiast osoba dorosła posiada wizę wydaną również na osobę/osoby małoletnie, a podróżuje bez dzieci, funkcjonariusz dokonując odprawy dokonuje odpowiedniej adnotacji w krajowych bazach danych (dotyczy wyłącznie obywateli państw trzecich, objętych obowiązkiem wizowym).

Obywatele państw członkowskich UE przekraczając granicę zewnętrzną są - zgodnie z postanowieniami Kodeksu Granicznego Schengen - poddawani odprawie minimalnej, niemniej funkcjonariusz Straży Granicznej może poddać ich kontroli wyrywkowej. W przypadku przekraczania granicy przez osoby dorosłe będące obywatelami państw członkowskich UE, czyli osoby korzystające z prawa do swobodnego przemieszczania się, a podróżujące z dziećmi, funkcjonariusz Straży Granicznej również ma obowiązek zwracać uwagę na osoby małoletnie i niepełnoletnie. W przypadku wątpliwości lub uzasadnionych podejrzeń jest on uprawniony do dokonania kontroli wyrywkowej tych osób (dorosłych i podróżujących wraz z nimi małoletnich), m.in. poprzez sprawdzenia w krajowych bazach danych oraz Systemie Informacyjnym Schengen (SIS).

Kwestie dotyczące zasad wydawania dokumentów osobom małoletnim regulują przepisy kraju pochodzenia.

Zgodnie z pkt. 6.2. załącznika VII do Kodeksu Granicznego Schengen, w przypadku małoletnich podróżujących pod opieką osoby dorosłej, funkcjonariusz Straży Granicznej sprawdza, czy osoba (lub osoby) towarzysząca małoletnim sprawuje nad nimi opiekę rodzicielską lub czy jest ich opiekunem prawnym. Jeżeli małoletnim towarzyszy tylko jedna osoba dorosła i istnieją podstawy do podejrzeń, że osoba małoletnia mogła zostać bezprawnie zabrana spod opieki osoby sprawującej (osób sprawujących) nad nimi prawną opiekę rodzicielską, Straż Graniczna prowadzi dalsze czynności zmierzające do ustalenia, czy

---

²⁹ Ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych (Dz. U. Nr 143, poz. 1027).

informacje podawane przez osobę podającą się za rodzica lub opiekuna są prawdziwe. Czynności te obejmują m.in. dokonanie sprawdzeń w bazach danych (krajowych oraz SIS).

Zgodnie z pkt. 6.3. ww. załącznika, w przypadku małoletnich podróżujących bez opieki osób dorosłych (czyli samotnie) funkcjonariusz Straży Granicznej dokonujący odprawy upewnia się, m.in. poprzez szczegółową kontrolę dokumentów podróży i dokumentów uzupełniających oraz przez sprawdzenia w bazach danych, że małoletni nie opuszczają terytorium państwa wbrew woli osoby sprawującej (osób sprawujących) nad nimi opiekę rodzicielską.

W tym zakresie jeżeli dziecko posiada własny paszport, ale podróżuje z osobą dorosłą nie będącą rodzicem lub opiekunem prawnym, dopuszczalne jest przedstawienie przez osobę dorosłą upoważnienia od rodziców w formie pełnomocnictwa, na podstawie którego dziecko może podróżować z tą osobą. W przypadku wątpliwości, funkcjonariusz SG uprawniony jest do wykonania czynności w celu ustalenia, czy pełnomocnictwo jest prawdziwe, a także do wykonania sprawdzeń w bazach danych (krajowych i SIS).

Straż Graniczna może dokonywać czynności kontrolnych wobec cudzoziemców również na terytorium kraju (sprawdzając legalność pobytu, zatrudnienia). W ramach tzw. kontroli typu policyjnego przewidzianych w Kodeksie Granicznym Schengen może kontrolować osoby korzystające z prawa do swobodnego przemieszczania się, w tym obywateli Polski i innych państw członkowskich UE. W przypadku dokonywania kontroli osoby dorosłej podróżującej wraz z osobą małoletnią, funkcjonariusz SG uprawniony jest do wykonania czynności zmierzających do ustalenia czy informacje podawane przez rodzica lub opiekuna są prawdziwe.

Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej z dnia 6 listopada 2006 r. „Praktyczny podręcznik dla Straży Granicznej (podręcznik Schengen) przeznaczony dla właściwych organów państw członkowskich prowadzących kontrole osób na granicy” oraz w ślad za inicjatywą Prezydencji Portugalskiej³⁰ w Komendzie Głównej Straży Granicznej powołany został krajowy punkt kontaktowy na potrzeby konsultacji w kwestiach dotyczących małoletnich³¹.

Podczas przekraczania granicy Polski (lub już po przyjeździe do Polski) małoletni cudzoziemiec może złożyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy. Organem właściwym do przyjęcia wniosku jest komendant placówki Straży Granicznej.

---

³⁰ Dok. 12216/3/07 REV 3 FRONT 86 COMIX 715 z 9.01.2008

³¹ Punkt ten umiejscowiony jest Zarządzie Granicznym Komendy Głównej Straży Granicznej (e-mail: zg.kg@strazgraniczna.pl, wez.zg@strazgraniczna.pl).

Pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Jak już wspomniano, w Polsce nie ma jednego aktu prawnego, regulującego w sposób kompleksowy sytuację małoletnich cudzoziemców bez opieki, choć wiele przepisów różnych aktów prawnych ma do nich zastosowanie³². Sytuacja dzieci cudzoziemskich przebywających na terytorium Polski różni się w zależności od tego, czy ich pobyt jest legalny, czy też nie. Dla celów niniejszego raportu, biorąc pod uwagę status pobytu małoletniego w Polsce wyróżniono następujące grupy: małoletni cudzoziemcy bez opieki, którzy ubiegają się o status uchodźcy w Polsce; małoletni cudzoziemcy bez opieki, którym zagwarantowano jakąkolwiek ochronę w Polsce; małoletni cudzoziemcy bez opieki o nieunormowanej sytuacji prawnej oraz małoletni cudzoziemcy bez opieki zidentyfikowani jako ofiary handlu ludźmi. Jednakże, jak już wspomniano wcześniej, w Polsce przebywają także małoletni cudzoziemcy bez opieki będący obywatelami UE oraz dzieci cudzoziemskie z grup innych niż wyżej wymienione (np. dzieci osierocone w Polsce przez cudzoziemskich rodziców czy dzieci cudzoziemskie pozostawiane po urodzeniu w polskich szpitalach, przebywające na podstawie decyzji sądu rodzinnego w domach dziecka lub rodzinach zastępczych).

Procedura o nadanie statusu uchodźcy z udziałem małoletnich cudzoziemców bez opieki.

W przypadku małoletniego bez opieki ubiegającego się o status uchodźcy można stwierdzić, że jego sytuacja prawna jest zdecydowanie najlepsza ponieważ została najwcześniej uregulowana w polskim ustawodawstwie. Zasady, warunki i tryb udzielania cudzoziemcom, w tym także małoletnim bez opieki, ochrony na terytorium Polski oraz organy właściwe w tych sprawach określają przepisy ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³³.

Małoletni może złożyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy na granicy Polski lub już po przyjeździe do Polski (nie ma znaczenia czy pobyt na terytorium RP jest legalny czy nie). Wniosek jest przyjmowany przez organy Straży Granicznej. Organem rozpatrującym go w I instancji jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, odwołania od decyzji Szefa Urzędu rozpatruje Rada do Spraw Uchodźców.

---

³² Przepisy dotyczące małoletnich cudzoziemców bez opieki zostały wymienione w Aneksie 3.

³³ Ww. ustawa jest zgodna z obowiązującymi w UE aktami prawnymi w dziedzinie azylu/uchodźstwa.

Straż Graniczna przyjmuje wniosek o nadanie statusu uchodźcy, ustala tożsamość małoletniego wnioskodawcy bez opieki, fotografuje go oraz - od osoby, która ukończyła 14 lat - pobiera odciski palców. Uzyskuje również informacje dotyczące m.in. kraju pochodzenia, wiz lub zezwoleń na pobyt wydanych wnioskodawcy przez organy innych państw, trasy przejazdu do granicy i miejsca przekroczenia granicy, ubiegania się przez wnioskodawcę lub członka jego rodziny o nadanie statusu uchodźcy w innym państwie, danych członka rodziny wnioskodawcy, który przebywa na terytorium innego państwa członkowskiego. Organ przyjmujący wniosek ma także za zadanie ustalenie czy wnioskodawca ma dokumenty uprawniające do przekroczenia granicy lub czy przebywa na terytorium RP legalnie. Funkcjonariusz SG informuje o zasadach i trybie postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy, przysługujących prawach, ciężących obowiązkach oraz o organizacjach, które zajmują się pomocą na rzecz uchodźców.

Jeśli zachodzą wątpliwości co do wieku małoletniego cudzoziemca można – za jego zgodą – przeprowadzić badania lekarskie mające określić wiek dziecka³⁴. Najczęściej wykonuje się zdjęcie rentgenowskie nadgarstka lub barku oraz bada się stan uzębienia. Lekarz przeprowadzający badania musi określić granicę błędu, uwzględniając m.in. cechy budowy anatomicznej właściwe dla określonej rasy. Jeśli małoletni nie wyrazi zgody na przeprowadzenie badań, jest on traktowany tak jak osoba pełnoletnia.

Funkcjonariusz Straży Granicznej ma obowiązek sporządzenia protokołu zatrzymania małoletniego cudzoziemca oraz musi wystąpić do sądu z wnioskiem o ustanowienie kuratora do reprezentowania małoletniego w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy i o umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej³⁵. Sąd nie wskazuje konkretnej placówki, do której ma trafić dziecko, a jedynie typ placówki. Jednakże w praktyce małoletni umieszczani są w Domu Dziecka nr 9 w Warszawie, ponieważ pracują tam osoby mające wieloletnie doświadczenie w pracy z dziećmi cudzoziemskimi³⁶. Koszty pobytu małoletniego

---

³⁴ Art. 30. 1. Cudzoziemiec, który podaje się za małoletniego, w przypadku wątpliwości co do jego wieku może być, za swoją zgodą lub za zgodą przedstawiciela ustawowego, poddany badaniom lekarskim w celu ustalenia rzeczywistego wieku.

2. Wynik badania lekarskiego powinien wskazywać wiek osoby badanej i podawać granicę błędu.

3. Cudzoziemca podającego się za małoletniego, w razie braku zgody na przeprowadzenie badań lekarskich, o których mowa w ust. 1, uważa się za osobę pełnoletnią.

4. Przeprowadzenie badań lekarskich zapewnia Szef Urzędu, a w przypadku gdy wątpliwości co do wieku cudzoziemca powstały podczas składania wniosku - organ przyjmujący wniosek.

³⁵ Jeśli okoliczność, że wnioskujący o nadanie statusu uchodźcy jest małoletnim bez opieki wyjdzie na jaw w toku postępowania uchodźczego, z ww. wnioskiem do sądu występuje Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

³⁶ Od września 2002 r. dzieci cudzoziemskie ubiegające się o status uchodźcy umieszczane były w specjalnie wyodrębnionym oddziale w Ośrodku dla Cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu w Dębaku k./Warszawy oraz w Domu Uchodźcy (na Marywilskiej w Warszawie) prowadzonym przez

w placówce oraz koszty opieki medycznej do zakończenia postępowania o nadanie statusu uchodźcy decyzją ostateczną są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków będących w dyspozycji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Małoletni ma także zapewnioną pomoc psychologiczną.

Po złożeniu wniosku o nadanie statusu uchodźcy do czasu zakończenia postępowania małoletniemu bez opieki wydaje się dokument (tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca), który potwierdza jego tożsamość oraz uprawnia go do pobytu na terytorium RP.

Bardzo ważnym elementem procedury o nadanie statusu uchodźcy jest wywiad przeprowadzany z małoletnim, mający na celu ustalenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Od kilku lat – zgodnie z zaleceniami UNHCR – przesłuchania przeprowadzane są w sposób przyjazny dziecku, z wykorzystaniem urządzeń umożliwiających dokonanie nagrania, tak aby oszczędzić dziecku zbędnego powtarzania przykrych dla niego informacji. W trakcie wywiadu dziecku towarzyszy kurator, psycholog lub pedagog, który sporządza opinię o psychofizycznym stanie dziecka, dziecko może także poprosić o udział wskazanej przez niego osoby dorosłej. Ponieważ wywiad musi być przeprowadzony w języku zrozumiałym dla dziecka, zapewnia się pomoc tłumacza, osoby znającej nie tylko język, ale także realia kulturowe kraju, z którego pochodzi małoletni. Każdy wywiad poprzedzają staranne przygotowania, podczas których ustala się, jak uzyskać potrzebne informacje w sposób jak najmniej traumatyczny. Bardzo ważna jest dobra współpraca psychologów z pracownikami Urzędu do Spraw Cudzoziemców, omijanie pytań, które mogłyby wywołać u dziecka bardzo trudne emocje³⁷.

Jak już wspomniano, Polska stosuje tzw. jednolitą procedurę dotyczącą statusu uchodźcy. W toku postępowania bada się nie tylko spełnienie warunków do uznania za uchodźcę w rozumieniu Konwencji Genewskiej z 1951 r., ale także – w razie stwierdzenia, że nie są one spełnione – inne okoliczności, uzasadniające objęcie ochroną uzupełniającą (lub zgodę na pobyt tolerowany). Wydanie decyzji w sprawie o nadanie statusu uchodźcy następuje w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku³⁸. Niestety, większość postępowań

---

organizację pozarządową Polską Akcją Humanitarną. Później zaczęto kierować je do dwóch innych domów dziecka.

³⁷ Katarzyna Fenik, „Dziecko czy uchodźca? Program przesłuchań dzieci cudzoziemskich bez opieki.”

³⁸ Cudzoziemcowi, który nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy, udziela się ochrony uzupełniającej, w przypadku gdy powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy i ze względu na to ryzyko nie może lub nie chce korzystać z ochrony kraju pochodzenia. W sytuacji odmowy nadania statusu uchodźcy oraz odmowy udzielenia ochrony uzupełniającej cudzoziemcowi udziela się zgody na pobyt tolerowany na terytorium RP, jeśli jego wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym

o nadanie statusu uchodźcy w sprawach małoletnich cudzoziemców o nadanie statusu uchodźcy pozostaje umorzona, bądź wniosek nie jest rozpatrywany, co oznacza, że osoby, które składają wniosek nie przystępują do dalszej procedury i najprawdopodobniej wyjeżdżają z Polski przed jej zakończeniem.

Legalizacja pobytu małoletnich cudzoziemców bez opieki

Odnosnie możliwości zalegalizowania pobytu bardzo ważne były kolejne nowelizacje ustawy o cudzoziemcach i ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w wyniku których w większym stopniu uwzględnione zostały potrzeby dzieci cudzoziemskich bez opieki. W rezultacie, cudzoziemcy mogą zalegalizować swój pobyt w efekcie procedury o nadanie statusu uchodźcy, bądź – gdy nie ma ku temu przesłanek – występując z wnioskiem o udzielenie zgody na zamieszkanie na czas oznaczony w Polsce.

W decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców (lub Rada ds. Uchodźców w II instancji) może orzec o nadaniu:

- ochrony uzupełniającej – w przypadku, gdy cudzoziemiec nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy, lecz powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji; tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie; poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego³⁹;
- statusu pobytu tolerowanego⁴⁰ – tj. krajowego statusu ochrony nadawanego w sytuacji, gdy wydalenie cudzoziemca mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być

---

zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności lub bezpieczeństwa osobistego lub naruszałoby prawo do życia rodzinnego lub prawa dziecka w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu.

³⁹ Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted - OJ L 304 of 30.9.2004, page 2-12;

⁴⁰ Zgody na pobyt tolerowany może także udzielić wojewoda w postępowaniu w sprawie o wydalenie cudzoziemca. Może to zrobić z urzędu, gdy stwierdzi, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności uzasadniających nadanie takiego statusu; w decyzji o odmowie wydalenia albo w odrębnej decyzji, gdy okoliczności takie ujawniły się dopiero po wydaniu decyzji o wydaleniu; lub gdy wydalenie cudzoziemca jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca. Wojewoda może wydać zezwolenie na pobyt tolerowany na wniosek organu właściwego do wykonania decyzji o wydaleniu cudzoziemca wydanej przez organ innego państwa członkowskiego stosującego dyrektywę Rady nr 2001/40/WE z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie wzajemnego uznawania decyzji o wydalaniu obywateli państw trzecich⁴⁰, gdy zachodzi przynajmniej jedna ze wskazanych w ustawie okoliczności uzasadniających nadanie takiego statusu.

zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.; gdy wydalenie naruszałoby prawo do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, lub naruszałoby prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu; oraz gdy wydalenie jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu lub od cudzoziemca.

Po 5 latach nieprzerwanego pobytu na terytorium Polski od uzyskania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, a po 10 latach od uzyskania pobytu tolerowanego cudzoziemcowi udziela się na czas nieoznaczony zezwolenia na osiedlenie się.

W procedurze niezwiązanej z udzieleniem ochrony, pierwszym etapem legalizacji pobytu jest ubieganie się o zezwolenie za zamieszkanie na czas oznaczony, w przypadku w którym zachodzi okoliczność uzasadniająca zamieszkiwanie cudzoziemca w Polsce przez okres dłuższy niż 3 miesiące. Najczęściej okolicznością tą są względy rodzinne, zatrudnienie lub nauka w Polsce. Generalną zasadą jest, że zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udziela się każdorazowo na okres niezbędny do realizacji celu pobytu cudzoziemca w Polsce, nie dłuższy jednak niż 2 lata. Kolejnym etapem może być udzielenie zezwolenia za osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE – obydwie te zezwolenia udzielane są na czas nieoznaczony.

W przypadku zezwolenia na zamieszkanie, ustawodawca przewidział, że można go udzielić małoletniemu dziecku cudzoziemca urodzonemu na terytorium Polski, przebywającemu na tym terytorium bez opieki⁴¹ oraz małoletniemu dziecku cudzoziemca, posiadającego zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony urodzonemu na terytorium Polski. W przypadku małoletnich cudzoziemców bez opieki urodzonych poza Polską przepis ten więc nie ma zastosowania.

W ustawie przewidziane są dwie ważne – z perspektywy niniejszego opracowania - przesłanki do udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcowi przebywającemu w Polsce nielegalnie: pierwszą z nich jest „wyjątkowa sytuacja osobista”, która wymaga obecności cudzoziemca na terytorium Polski; a druga – to stwierdzenie przez

---

⁴¹ Art. 53 ust. 1 pkt. 8 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (jednolity tekst Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 234, poz. 1694 z późniejszymi zmianami).

organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi, że cudzoziemiec jest prawdopodobnie ofiarą handlu ludźmi⁴².

Jeśli cudzoziemiec będący ofiarą handlu ludźmi przebywa na terytorium Polski, podjął współpracę z organami właściwymi w sprawie zwalczania handlu ludźmi oraz zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o to przestępstwo, wówczas otrzymuje zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony na 6 miesięcy.

Pomoc społeczna

Zmiany wprowadzone w 2007 r. w przepisach ustawy z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej otworzyły prawne możliwości otoczenia opieką dzieci cudzoziemskich przebywających bez opieki na terytorium Polski. Obecnie, do zadań zleconych przez administrację rządową powiatowi⁴³, należy finansowanie dzieciom cudzoziemców pobytu w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych oraz w rodzinach zastępczych, bez względu na status ich pobytu w Polsce. Ponadto ustawa o pomocy społecznej gwarantuje, że każdemu małoletniemu cudzoziemcowi, przebywającemu na terytorium RP bez przedstawiciela ustawowego, starosta właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego zapewnia pomoc. Powiat, na terenie którego dziecko zostało znalezione, kieruje je do odpowiedniej placówki opiekuńczo – wychowawczej.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, finansowanie pobytu dzieci cudzoziemców w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz w rodzinach zastępczych jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, realizowanym przez powiat i finansowanym z dotacji celowej z budżetu państwa.

Pobyt w placówkach opiekuńczych

Jak wspomniano powyżej, w Polsce typ placówki, do której kierowani są małoletni cudzoziemcy bez opieki, wskazuje sąd rodzinny. Polskie sądy rodzinne orzekają na podstawie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴⁴ oraz dwustronnych umów międzynarodowych

---

⁴² w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi (Dz. Urz. WE L 203 z 01.08.2002)

⁴³ Powiat – jest to jednostka samorządu terytorialnego w Polsce. Wprowadzono ją w wyniku reformy administracyjnej w 1999 roku. Obecnie, terytorium Polski jest podzielone na 16 województw, 379 powiatów i 2478 gmin.

⁴⁴ Dz. U. z 1964 r, Nr 9, poz. 59 z późn. mianami.

zawierających przepisy dotyczące właściwości sądów i prawa właściwego w sprawach z zakresu stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi. Kierując się dobrem dziecka, sędzia stara się ustalić wszelkie okoliczności związane ze specyfiką uwarunkowań rodzinnych dziecka, w razie potrzeby może zwrócić się do placówek dyplomatycznych o pomoc w uzyskaniu niezbędnych dokumentów⁴⁵.

Małoletni cudzoziemcy bez opieki mogą być umieszczani w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub w rodzinach zastępczych. Z reguły małoletni cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy są umieszczani w domach dziecka⁴⁶, dzieci cudzoziemskie o nieuregulowanym statusie – trafiają najczęściej w pierwszej kolejności do placówek interwencyjnych. W przypadku zatrzymania małoletniego przy popełnianiu czynu karalnego jest on kierowany do policyjnej izby dziecka. Przy przyjęciu dziecka cudzoziemskiego do placówki typu interwencyjnego często nie wiadomo czy ma ono rodziców przebywających w Polsce, czy też jest faktycznie dzieckiem pozbawionym opieki. Podstawą przyjęcia jest zazwyczaj postanowienie sądu rodzinnego, protokół Policji lub Straży Granicznej. Najczęściej do zatrzymania małoletniego dochodzi przy próbach popełnienia czynów karalnych, w wyniku rutynowych kontroli ulicznego handlu, żebractwa, gdy istnieje podejrzenie uprawiania nierządu. Pobyt w tego typu placówce jest z reguły krótkotrwały – trwa od kilku godzin do kilku dni, po czym następują zwykle samodzielne oddalenia się. Dzieci całkowicie osamotnione, których rodziców nie można odszukać i nie udaje się ustalić ich miejsca pobytu, najczęściej trafiają do rodzin zastępczych, adopcyjnych lub rodzinnych domów dziecka. Do rodzin zastępczych trafiają dzieci w przypadku braku jakiegokolwiek zainteresowania rodziców ich losem oraz gdy nie ma możliwości pozbawienia ich praw rodzicielskich⁴⁷.

Według cytowanych wcześniej danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej za rok 2008 r. na 163 dzieci cudzoziemskich 55 dzieci umieszczonych było w placówce interwencyjnej, 42 - w placówce socjalizacyjnej, 57 - w rodzinach zastępczych a 9 - w placówce rodzinnej⁴⁸.

---

⁴⁵ Powyższa uwaga nie dotyczy oczywiście przypadków ubiegania się o ochronę – wszelkie działania dotyczące osób w procedurze uchodźczej cechuje przestrzeganie zasady poufności i ochrony danych tych osób. W trakcie procedury nie wolno udostępniać danych osobowych, zwłaszcza władzom kraju pochodzenia małoletniego. Ma to na celu uniknięcie narażania na problemy rodziny małoletniego, która przebywa w kraju jego pochodzenia.

⁴⁶ Zgodnie z przepisami nie wolno umieszczać ich w ośrodkach strzeżonych lub w areszcie.

⁴⁷ Maria Kolankiewicz „Dzieci cudzoziemskie bez opieki w Polsce”, Kwartalnik „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” Nr 12, rok. 2005,

⁴⁸ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dz. U. z 2007, Nr 201, poz. 1455), placówka interwencyjna zapewnia dziecku doraźną opiekę na czas trwania sytuacji kryzysowej, dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Placówka interwencyjna przyjmuje dzieci od 11 roku życia w sytuacjach wymagających natychmiastowego rozpoczęcia sprawowania

Programy integracyjne

Dostęp do środków integracyjnych zależy w głównej mierze od statusu prawnego małoletniego bez opieki w Polsce. Status uchodźcy lub uzyskanie ochrony uzupełniającej jest podstawą do przyznania pomocy w celu wspierania integracji cudzoziemca ze społeczeństwem, w trybie i na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴⁹. Prawo polskie precyzuje przysługujące prawa, gwarantuje możliwość korzystania ze środków integracyjnych, dostosowanych do ich potrzeb, do bezpłatnej edukacji na równi z obywatelami polskimi oraz do dodatkowej nauki języka polskiego. Z uchodźcą ustalany jest indywidualny program integracji, uwzględniający zarówno potrzeby cudzoziemca, jak i realne możliwości, jakimi dysponuje powiat. Od samych jednak zainteresowanych zależy, w jakim stopniu z tych możliwości korzystają, bowiem – jak wspomniano wcześniej – fakt, iż zarówno wiele wniosków o nadanie statusu uchodźcy jest pozostawianych bez rozpatrzenia, jak i wielu cudzoziemców, wobec których Polska jest krajem odpowiedzialnym za rozpatrzenie wniosku o nadanie statusu uchodźcy, jest przekazywanych do Polski z innych państw europejskich (zgodnie z Rozporządzeniem Dublińskim) świadczy o tym, że Polska nie zawsze jest dla nich państwem, z którym wiążą swoją przyszłość.

Znamiennym przykładem jest stosunek małoletnich cudzoziemców do nauki języka polskiego i do nauki w polskiej szkole. Nauczyciele, którzy zetknęli się z cudzoziemskimi uczniami, zwracali uwagę na dość powszechny brak zaangażowania w naukę, niską frekwencję w szkole oraz na problem „porzucania” szkoły z dnia na dzień.

Edukacja

Uczęszczanie do szkoły jest obowiązkowe od 6 roku życia, a tym samym dotyczy wszystkich cudzoziemców niezależnie od ich statusu prawnego i podstawy prawnej pobytu na terytorium Polski. Dzieci cudzoziemskie, które przebywają w Polsce nielegalnie lub których status nie jest w danym momencie znany, mają zatem dostęp do bezpłatnej edukacji.

---

opieki i wychowania. W wyjątkowych przypadkach może przyjąć dzieci młodsze, może też specjalizować się w opiece nad niemowlętami przygotowywanymi do adopcji.

Placówka rodzinna to całodobowa placówka rodzinno – wychowawcza typu rodzinnego, która tworzy jedną, wielodzietną rodzinę dla dzieci, którym nie znaleziono rodziny zastępczej lub przysposabiającej i wychowuje dzieci w różnym wieku, zapewniając im kształcenie i wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych.

Placówka socjalizacyjna (dom dziecka) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby. Zapewnia także kształcenie oraz zajęcia wychowawcze, terapeutyczne i inne rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego.

⁴⁹ Dz. U. z 2008 r., Nr 115, poz. 728

Warto odnotować bardzo pozytywną zmianę w dziedzinie edukacji, jaką spowodowało przyjęcie ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty i niektórych innych ustaw. W wyniku nowelizacji, rozszerzono krąg cudzoziemców uprawnionych do korzystania z bezpłatnej nauki w polskich szkołach ponadgimnazjalnych o osoby niebędące obywatelami polskimi, pochodzące głównie z krajów spoza Unii Europejskiej, wychodząc tym samym naprzeciw postulatowi, zgłaszanym przez organizacje pozarządowe oraz opiekunów dzieci cudzoziemskich bez opieki.

Zgodnie z art. 94a ustawy o systemie oświaty osoby niebędące obywatelami polskimi korzystają z nauki i opieki w publicznych przedszkolach, a podlegające obowiązkowi szkolnemu korzystają z nauki i opieki w publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, publicznych szkołach artystycznych na warunkach dotyczących obywateli polskich. Z nauki w szkołach ponadgimnazjalnych korzystają m.in.: osoby, którym nadano status uchodźcy, posiadające zgodę na pobyt tolerowany, osoby, którym udzielono ochrony uzupełniającej. Jest także możliwość nauki dla osób niebędących obywatelami polskimi, a niewymienionymi w ustawie, jako stypendystów, otrzymujących stypendium przyznane np. przez dyrektora szkoły. Niezależnie od możliwości jakie daje prawo, w praktyce pojawiają się problemy wynikające m.in. z braku lub bardzo słabej znajomości języka polskiego tych małoletnich, którzy są w Polsce od niedawna. Ponadto, w przypadku uchodźców, którzy w rezultacie działań wojennych nie chodzili do szkoły, nieadekwatny do wieku poziom wykształcenia dzieci powoduje trudność w ich zakwalifikowaniu do właściwej klasy w polskiej szkole.

Ustawa o systemie oświaty gwarantuje dzieciom cudzoziemskim, które nie znają języka polskiego lub znają go na poziomie niewystarczającym do kontynuowania nauki w polskiej szkole, dostęp do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, organizowanej przez gminę, na terenie której mieszka cudzoziemiec. W praktyce jednak, niewielu obcokrajowców jest zainteresowanych nauką. Problemem, zwłaszcza w małych miejscowościach, jest także brak przygotowania nauczycieli do pracy z dziećmi cudzoziemskimi. W tym kontekście warto podkreślić znaczenie wszelkich inicjatyw podejmowanych przez władze edukacyjne oraz przez organizacje pozarządowe, w celu podniesienia kompetencji nauczycieli⁵⁰. Nowelizacja ustawy o systemie oświaty zakłada wprowadzanie rozwiązań mających na celu ułatwienie integracji dzieci imigrantów w środowisku szkolnym, a w dalszej kolejności w społeczeństwie. W tym celu od stycznia 2010 roku możliwe będzie zatrudnianie asystentów

---

⁵⁰ Rady dla nauczycieli pracujących z dziećmi – uchodźcami są dostępne m.in. na stronie internetowej www.uchodzcydoszkoly.pl

nauczycieli, władających językiem uczących się cudzoziemców. Będą oni wspomagać dzieci obcojęzyczne, ale także nauczycieli mających takie dzieci w swojej klasie.

Opieka medyczna

Zgodnie z art. 3. 1. ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U.08.164.1027) ubezpieczonymi są:

1) osoby posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), zamieszkujące na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA),

2) osoby nieposiadające obywatelstwa państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, przebywające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wize w celu wykonywania pracy, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony z wyłączeniem zezwolenia udzielonego na podstawie art. 53a ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694, z późn zm.), zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zgody na pobyt tolerowany lub osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą albo korzystające z ochrony czasowej na jej terytorium.

Koszty opieki medycznej udzielonej małoletniemu cudzoziemcowi bez opieki ubiegającemu się o nadanie statusu uchodźcy i przebywającemu w placówce opiekuńczo – wychowawczej lub w rodzinie zastępczej są finansowane z budżetu państwa, z części której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków będących w dyspozycji Szefa Urzędu.

W przypadku pozostałych dzieci cudzoziemskich przebywających bez opieki w placówkach opiekuńczych, opieka medyczna jest świadczona w takim samym zakresie, jak przebywającym tam dzieciom polskim – koszty ponosi powiat, na terenie którego znajduje się placówka.

Odnośnie opieki medycznej, w przypadku cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie, poza placówkami opiekuńczymi, problemem nie jest sam dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej, gdyż w nagłych wypadkach placówka służby zdrowia ma obowiązek

udzielić pomocy każdemu⁵¹, lecz kwestia późniejszego pokrycia poniesionych kosztów leczenia. Wobec braku uregulowania tego problemu na gruncie polskich przepisów, w praktyce koszt leczenia ponosi placówka służby zdrowia, wobec czego zdarzają się sytuacje, w których mali pacjenci o nieuregulowanym statusie przyjmowani są bardzo niechętnie - postrzegani są jako „kłopotliwi” i jako obciążenie dla polskiego systemu opieki zdrowotnej⁵². Pewnym rozwiązaniem jest zawieranie umów międzynarodowych dwustronnych, regulujących kwestie finansowania świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych obywatelom państw – stron⁵³.

Działania podejmowane na rzecz dzieci – ofiar handlu ludźmi

Specyficzną grupą, znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji są małoletni cudzoziemcy, ofiary handlu ludźmi. Polska jest przede wszystkim krajem tranzytowym, ale także pochodzenia i coraz częściej docelowym dla handlarzy dziećmi. Nie ma jednak wiarygodnych danych pokazujących prawdziwy obraz zjawiska handlu dziećmi.

W krajowych przepisach brak jest jednoznacznej definicji handlu ludźmi, na poziomie międzynarodowym istnieją jednak zapisy definiujące ten proceder. W kontekście małoletnich ofiar handlu najważniejszymi są 2 dokumenty, których Polska jest stroną:

- 1) Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję NZ przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (tzw. Protokół z Palermo) – ratyfikowany przez Polskę 26 września 2003 r.

---

⁵¹ Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, zakład opieki zdrowotnej nie może odmówić udzielenia świadczenia zdrowotnego osobie, która potrzebuje natychmiastowego udzielenia takiego świadczenia ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia Dz.U.2007 r., Nr 14, poz. 89).

⁵² Zarówno Rzecznik Praw Dziecka, jak i pracownicy Ministerstwa Zdrowia oraz Narodowego Funduszu Zdrowia zgadzają się, że problem utrudnionego dostępu do świadczeń zdrowotnych w sytuacjach niezagrożających życiu, z jakim borykają się małoletni cudzoziemcy przebywający w Polsce nielegalnie, wymaga pilnego rozwiązania.

⁵³ Polska zawarła następujące umowy dwustronne:

- Porozumienie między Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej RP i Ministerstwem Zdrowia Republiki Albanii o współpracy w dziedzinie ochrony zdrowia i nauk medycznych;
- Protokół o współpracy między Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej RP a Ministerstwem Zdrowia i Przemysłu Medycznego Federacji Rosyjskiej w dziedzinie ochrony zdrowia i nauk medycznych;
- Umowa między Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej RP a Ministerstwem Zdrowia Publicznego Republiki Tunezyjskiej o współpracy w dziedzinie ochrony zdrowia i nauk medycznych;
- Umowa między RP a Republiką Macedonii o zabezpieczeniu społecznym;
- Umowa o ubezpieczeniu społecznym między Rządem PRL a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii (obecnie realizowana przez RP oraz Bośnię i Hercegowinę, Serbię, Czarnogórę, Chorwację).

W ramach tych umów, udziela się świadczeń zdrowotnym wszystkim obywatelom wymienionych państw, niezależnie od tego czy są w Polsce legalnie, czy nie.

- 2) Protokół fakultatywny do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii – ratyfikowany przez Polskę w 2004 r.

Sytuacja prawna tej grupy dzieci jest w polskim systemie nie do końca uregulowana a procedury postępowania z nimi nie zawsze są jednolite. Dzieci cudzoziemskie zidentyfikowane jako osoby wymagające opieki trafiają z reguły do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego tj. do pogotowia opiekuńczego, które w przypadku potencjalnych ofiar handlu ludźmi nie są przystosowane do ich przyjęcia i zapewnienia właściwej opieki. Pracownicy tych placówek podkreślają trudności m.in. w porozumiewaniu się z dziećmi (bariera językowa) oraz podkreślają bezsilność wobec masowego zjawiska opuszczania przez nie placówek. Zdecydowana większość małoletnich cudzoziemców bez opieki przebywających w tego typu placówkach opuszcza je samowolnie w przeciągu kilku dni od momentu zakwaterowania. Nie jest też dopracowana procedura weryfikacji dokumentów i więzów pokrewieństwa pomiędzy dzieckiem a osobą dorosłą zgłaszającą się po nie do placówki.

Problem dzieci z grup ryzyka, które w łatwy sposób mogą stać się ofiarami handlu ludźmi, jest od dawna przedmiotem zainteresowania ze strony Państwa. Warto podkreślić, że działania na rzecz wypracowania modelu (systemu) postępowania w przypadku dziecięcych ofiar handlu ludźmi zostały podjęte w ramach międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, który powstał 5 marca 2004 roku na mocy Zarządzenia nr 23 Prezesa Rady Ministrów. W Krajowym Programie Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2005-2006 oraz na lata 2007-2008 znalazł się zapis dotyczący opracowania modelu wsparcia/ochrony dziecka – ofiary handlu ludźmi. W celu realizacji tego zadania powołano grupę ekspercką ds. handlu dziećmi w ramach Grupy Roboczej międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi,⁵⁴ której głównym zadaniem jest stworzenie systemu reagowania na handel dziećmi⁵⁵. Z inicjatywy Departamentu Polityki

---

⁵⁴ W skład grupy eksperckiej wchodzi przedstawiciele: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komendy Głównej Policji, Komendy Głównej Straży Granicznej oraz Fundacji Dzieci Niczyje.

⁵⁵ System ma składać się z co najmniej 4 elementów:

- algorytmu postępowania (zbioru wskazówek) w przypadku identyfikacji małoletniej ofiary handlu ludźmi – analogicznego do funkcjonującego już Algorytmu postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, (uwzględniający specyfikę, jaka towarzyszy postępowaniu w przypadku osób małoletnich);
- kwestionariusza identyfikacyjnego – przeznaczonego głównie dla funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji – który miałby pomóc funkcjonariuszom w identyfikacji małoletnich ofiar;
- bazy danych koordynatorów ds. małoletnich ofiar handlu ludźmi w poszczególnych instytucjach: wojewódzkich komendach policji, oddziałach Straży Granicznej, urzędach wojewódzkich, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, organizacjach pozarządowych, oferujących pomoc w takich przypadkach.
- informatora – zawierającego podstawową wiedzę na temat handlu dziećmi.

Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji zorganizowano szereg spotkań o charakterze konsultacyjnym także z przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości (głównie z sędziami orzekającymi w sprawach z udziałem osób małoletnich), konsulami i oficerami łącznikowymi głównych krajów pochodzenia ofiar handlu ludźmi (tj. Białorusi, Bułgarii, Mołdowy, Rumunii, Ukrainy).

Problematyka handlu dziećmi jest stałym modułem wszystkich szkoleń w zakresie handlu ludźmi, jakie są organizowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji⁵⁶. Uruchomiona została siatka koordynatorów (ekspertów) ds. handlu dziećmi – stanowią ją przede wszystkim koordynatorzy ds. handlu ludźmi w poszczególnych Komendach Wojewódzkich Policji i Oddziałach Straży Granicznej, a także inspektorzy w Urzędach Wojewódzkich, nadzorujący placówki opiekuńczo-wychowawcze.

W 2008 r. miały miejsce dwa przypadki włączenia do *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* małoletnich cudzoziemców bez opieki zidentyfikowanych przez organy ścigania jako ofiary handlu ludźmi. Sytuacje te dowiodły, że w Polsce brak jest stałej procedury postępowania w przypadku dziecka cudzoziemskiego będącego pokrzywdzonym przestępstwem handlu ludźmi. Zarówno bowiem Program jak i *Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi* zostały opracowane z myślą o ofiarach dorosłych. Poważnym problemem okazało się zapewnienie małoletnim ofiarom bezpiecznego schronienia, bowiem zgodnie z polskim prawem dzieci pozbawione opieki nie mogą korzystać ze schronisk lub ośrodków przeznaczonych dla dorosłych ofiar handlu ludźmi. Z uwagi na fakt, że dzieci te nie wnioskuje o nadanie statusu uchodźcy, nie mogą też skorzystać z zakwaterowania w ośrodkach ustanowionych dla małoletnich cudzoziemców bez opieki będących w procedurze uchodźczej.

W rezultacie tych doświadczeń oraz wzięwszy pod uwagę fakt, iż w Polsce ujawniana jest niewielka w stosunku rocznym liczba ofiar tego przestępstwa, ustanowiono na zasadzie projektu pilotażowego, dwa miejsca pobytu w jednym z warszawskich domów dziecka, przeznaczone wyłącznie dla małoletnich cudzoziemców zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi. Wybrano placówkę, której personel ma bogate doświadczenie w pracy z dziećmi dotkniętymi przemocą, a przy tym jest w stanie zapewnić wszystkim wychowankom

---

W pracach nad ww. modelem uczestniczą też przedstawiciele Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie, Fundacji La Strada.

⁵⁶ Są to przede wszystkim specjalistyczne szkolenia skierowane do koordynatorów ds. handlu ludźmi powołanych w Komendach Wojewódzkich Policji oraz Oddziałach Straży Granicznej, ale także do Prokuratorów, sędziów i pracowników pomocy społecznej.

bezpieczeństwo, właściwą opiekę psychologiczną, a przy dłuższej perspektywie pobytu również edukacyjną. Tym samym udało się zapewnić bezpieczne i komfortowe schronienie małoletnim ofiarom do czasu ich powrotu do kraju pochodzenia.

Powrót, reintegracja

Zgodnie z przepisami, jeżeli cudzoziemiec został zatrzymany w strefie nadgranicznej bezpośrednio po przekroczeniu granicy nieumyślnie i niezgodnie z przepisami, może być niezwłocznie doprowadzony do granicy.

Organ Straży Granicznej, który zatrzymał cudzoziemca w związku z przekroczeniem granicy wbrew przepisom prawa, pobiera od niego odciski linii papilarnych (cudzoziemcom powyżej 14 roku życia), chyba że cudzoziemiec został niezwłocznie doprowadzony do granicy.

Cudzoziemcy mogą powrócić z Polski w ramach:

- samodzielnych dobrowolnych wyjazdów z uwagi na upływ terminu ważności dokumentu pobytowego
- wspomaganych powrotów dobrowolnych;
- powrotów związanych ze zobowiązaniem cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP w decyzji o odmowie udzielenia/cofnięciu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- powrotów związanych z wydaleniem cudzoziemca⁵⁷;
- powrotów związanych ze zobowiązaniem cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP⁵⁸ (w ciągu 7 dni, gdy z okoliczności sprawy wynika, że dobrowolnie wykona ten obowiązek).

---

⁵⁷ Nie wydaje się decyzji o wydaleniu cudzoziemcowi, który posiada zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE.

⁵⁸ Decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie wydaje się cudzoziemcowi:

- małżonkowi obywatela polskiego albo cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy jednolitej pobytowej upoważniającej tylko do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu przyjazdu ze względów humanitarnych, ze względu na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe; lub na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, udzielonego cudzoziemcowi który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie, jeżeli przepisy prawa polskiego wymagają od cudzoziemca osobistego stawiennictwa przed polskim organem władzy publicznej; wyjątkowa sytuacja osobista wymaga obecności cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; wymaga tego interes Rzeczypospolitej Polskiej; organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi stwierdza, że cudzoziemiec jest prawdopodobnie ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu decyzji ramowej Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi;
- czasowo oddelegowanemu w celu świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez pracodawcę mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - strony umowy o Europejskim

Decyzję o wydaleniu cudzoziemca z terytorium Polski wydaje wojewoda, z urzędu, lub na wniosek uprawnionego organu, tj. Straży Granicznej, Policji, Ministra Obrony Narodowej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu lub Urzędu Celnego.

Zgodnie z art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, cudzoziemcowi wydaje się decyzję o wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli:

- przebywa na tym terytorium bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium;
- nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego czasu pobytu na terytorium państw obszaru Schengen przez 3 miesiące w okresie 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu;
- wykonywał pracę niezgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy albo podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej;
- nie posiada środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie może wskazać wiarygodnych źródeł ich uzyskania;
- jego dane są wpisane do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, jeżeli wjazd cudzoziemca na to terytorium nastąpi w okresie obowiązywania wpisu;
- jego dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, jeżeli cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy jednolitej pobytowej lub w ruchu bezwizowym;
- jego dalszy pobyt stanowiłby zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo naruszałby interes Rzeczypospolitej Polskiej (w tym przypadku decyzji o wydaleniu można nadać rygor natychmiastowej wykonalności);
- niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę;

Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, uprawnionemu do przebywania i zatrudnienia na terytorium tego państwa – gdy przebywa na tym terytorium bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium lub niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę.

Decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności. Decyzja powoduje z mocy prawa unieważnienie wizy, unieważnienie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego, cofnięcie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony oraz zezwolenia na pracę.

- dobrowolnie nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji:
  - o zobowiązaniu do opuszczenia tego terytorium,
  - o odmowie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony,
  - o cofnięciu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony;
- nie wywiązuje się z zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa;
- zakończył odbywanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w Rzeczypospolitej Polskiej za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- został skazany w Rzeczypospolitej Polskiej prawomocnym orzeczeniem na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu i istnieją podstawy do przeprowadzenia postępowania o przekazanie go za granicę w celu wykonania orzeczonej wobec niego kary;
- przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać;
- przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego.

Realizacja decyzji o wydaleniu cudzoziemca z terytorium RP jest możliwa, gdy cudzoziemiec posiada dokument podróży lub gdy jego tożsamość została potwierdzona przez odpowiednią placówkę dyplomatyczną (poprzez wydanie zastępczego dokumentu podróży).

Możliwe jest wydanie cudzoziemcowi decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie do 7 dni, gdy z okoliczności sprawy wynika, że cudzoziemiec dobrowolnie wykona ten obowiązek. Decyzji tej nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności. Decyzję tę wydaje komendant Policji lub komendant Straży Granicznej. Cudzoziemcowi wydaje się decyzję o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w następujących przypadkach:

- przebywa na tym terytorium bez ważnej wizy, jeżeli jest wymagana, lub innego ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium;
- nie opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po wykorzystaniu dopuszczalnego czasu pobytu na terytorium państw obszaru Schengen przez 3 miesiące w okresie 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu;

- wykonywał pracę niezgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy albo podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej;
- nie posiada środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie może wskazać wiarygodnych źródeł ich uzyskania;
- niezgodnie z przepisami przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę;
- przebywa poza strefą przygraniczną, w której zgodnie z zezwoleniem na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może przebywać;
- przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu, do którego był uprawniony na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego.

Jeżeli spełnione są okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o wydaleniu z terytorium RP, lub gdy osoba uchyla się od wykonania wydanej decyzji, cudzoziemca można zatrzymać. Cudzoziemiec może być zatrzymany na okres nie dłuższy niż 48 godzin i należy go natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania lub na polecenie Sądu. Zatrzymania cudzoziemca dokonuje Straż Graniczna lub Policja. Organ, który zatrzymał cudzoziemca powinien niezwłocznie, w zależności od okoliczności, wystąpić do sądu z wnioskiem o umieszczenie cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub zastosowanie wobec niego aresztu w celu wydalenia. Cudzoziemca umieszcza się w strzeżonym ośrodku, jeżeli:

- jest to niezbędne do sprawnego przeprowadzenia postępowania w sprawie o wydalenie lub o cofnięcie zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- zachodzi uzasadniona obawa, że będzie się uchylał od wykonania decyzji o wydaleniu lub decyzji o cofnięciu zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE;
- przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę niezgodnie z przepisami, jeżeli nie został niezwłocznie doprowadzony do granicy.

Areszt w celu wydalenia stosuje się wobec cudzoziemca, jeżeli zachodzi którakolwiek z okoliczności, o których mowa powyżej, oraz istnieje obawa, że cudzoziemiec nie podporządkuje się zasadom pobytu obowiązującym w strzeżonym ośrodku.

Zgodnie z art. 115 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, małoletniego przebywającego w strzeżonym ośrodku bez opiekuna umieszcza się w wyodrębnionej części ośrodka w sposób uniemożliwiający kontakt z osobami dorosłymi umieszczonymi w ośrodku. Jednakże zgodnie z art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia nie umieszcza się małoletniego cudzoziemca bez opieki, wobec którego orzeczono o wydaleniu w decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy.

W przypadku małoletnich cudzoziemców każdorazowo uważnie analizuje się przesłanki, które uzasadniałyby jego powrót. Istotna jest także okoliczność, czy pobyt małoletniego cudzoziemca był legalny czy nielegalny. Zawsze brana jest pod uwagę konieczność zapewnienia bezpiecznego powrotu oraz upewnienie się, że dojdzie do połączenia z rodziną lub też małoletni zostanie przekazany pod opiekę właściwej instytucji opiekuńczej w kraju pochodzenia. Czasami formalne wydalenie z RP w trybie administracyjnym jest dla dziecka najbezpieczniejszym sposobem opuszczenia terytorium RP. Szybki powrót do kraju i połączenie z rodziną może być utrudniony w przypadku braku zaangażowania placówek dyplomatycznych lub gdy małoletni cudzoziemcy przebywają w Polsce nielegalnie, lub nie posiadają stosownych dokumentów. W przypadku uchodźców opcja powrotu ze względów oczywistych najczęściej w ogóle nie jest brana pod uwagę.

Małoletni nie będący obywatelami państw Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego mogą zostać wydalenii z RP pod pewnymi warunkami. Zgodnie z art. 94 ustawy z dnia o cudzoziemcach decyzja o wydaleniu cudzoziemca małoletniego do kraju jego pochodzenia lub do innego państwa jest wykonywana tylko wtedy, gdy małoletni będzie miał tam zapewnioną opiekę rodziców, innych osób pełnoletnich lub instytucji opiekuńczych, zgodnie ze standardami określonymi przez Konwencję o prawach dziecka, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 oraz z 2000 r. Nr 2, poz. 11). Małoletniego cudzoziemca można wydalić tylko pod opieką przedstawiciela ustawowego, chyba że decyzja o wydaleniu jest wykonywana w taki sposób, że małoletniego przekazuje się przedstawicielowi ustawowemu albo przedstawicielowi właściwych władz państwa, do którego następuje wydalenie.

Zgodnie z art. 67 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, małoletniego cudzoziemca bez opieki, wobec którego w decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy orzeczono o wydaleniu, pozostawia się w placówce opiekuńczo-wychowawczej do czasu przekazania go organom lub organizacjom kraju

pochodzenia, do których zadań statutowych należą sprawy małoletnich. W tym przypadku koszty jego pobytu w placówce opiekuńczo-wychowawczej i koszty opieki medycznej są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, ze środków będących w dyspozycji Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Małoletni o nieuregulowanej sytuacji prawnej umieszczani są w placówce opiekuńczo – wychowawczej lub – jak wspomniano - w ośrodku strzeżonym.

W przypadku obywateli Unii Europejskiej, art. 69 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin przewiduje możliwość wydalenia małoletniego obywatela UE poza granice Polski jeśli przemawia za tym dobro dziecka zgodnie z Konwencją o prawach dziecka z 1989 r.

Z uwagi na fakt, że w wielu przypadkach rzetelne zbadanie okoliczności, czy małoletni miałby zapewnioną opiekę rodziców, innych osób pełnoletnich lub instytucji opiekuńczych, zgodnie ze standardami określonymi przez Konwencję o prawach dziecka, nie jest w praktyce możliwe, małoletni bez opieki często pozostają w Polsce.

Z możliwości skorzystania z Programu wspieranych dobrowolnych powrotów oferowanego przez Biuro Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM) przy współpracy ze Strażą Graniczną i Urzędem do Spraw Cudzoziemców⁵⁹ do chwili obecnej (maj 2009r.) skorzystał jeden małoletni. Przed powrotem chłopca do domu w Czechenii, IOM nawiązała kontakt z rodziną dziecka i po upewnieniu się, że powrót do państwa pochodzenia jest rzeczywiście w najlepszym interesie dziecka, zorganizowała bezpieczny transport małoletniego do domu. Z takiej możliwości w najbliższym czasie skorzystają następni małoletni cudzoziemcy bez opieki.

Uwagi końcowe, rekomendacje, lekcje

Nie jest znana liczba małoletnich cudzoziemców bez opieki przebywających w Polsce, ale można przypuszczać, że skala problemu jest stosunkowo niewielka. Nie zmienia to faktu, że brakuje kompleksowego uregulowania ich sytuacji, analogicznego do systemu, o którym można mówić stosunku do dzieci cudzoziemskich znajdujących się w procedurze uchodźczej.

---

⁵⁹ Porozumienie dnia 12 lipca 2005 r. pomiędzy Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji a Międzynarodową Organizacją ds. Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Z pewnością łatwiej byłoby przygotować systemowe rozwiązania, gdyby można było oszacować związane z tym nakłady finansowe w oparciu o liczbę potencjalnych beneficjentów. W celu posiadania większej wiedzy o rzeczywistej liczbie dzieci cudzoziemskich bez opieki przebywających w Polsce niezbędne jest gromadzenie i wymiana między uprawnionymi podmiotami danych statystycznych dotyczących tych dzieci. W tym celu postulowana byłaby przebudowa istniejącego systemu informatycznego POBYT⁶⁰ tak, aby móc z niego generować dane nt. małoletnich cudzoziemców bez opieki. Ponadto konieczne jest systematyczne prowadzenie i generowanie danych statystycznych dotyczących małoletnich cudzoziemców bez opieki przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, ośrodkach strzeżonych, zatrzymanych przez Policję i Straż Graniczną oraz korzystających z nauki w polskich szkołach.

Ze względów psychologicznych, głównie z uwagi na zachwiane poczucie bezpieczeństwa u osamotnionego dziecka, niezmiernie ważne jest, kto sprawuje opiekę nad małoletnim cudzoziemcem bez opieki. Obecnie orzeczenie sądu ogranicza się jedynie do ogólnego wskazania typu placówki, w której osoba małoletnia powinna być umieszczona, bez możliwości wskazania konkretnej, ściśle określonej placówki. Wydaje się jednak, że z punktu widzenia najlepszego interesu dziecka powinno być ono kierowane do placówki, której personel został odpowiednio przeszkolony i ma doświadczenie w pracy z dziećmi cudzoziemskimi oraz w której małoletni mieliby dostęp do kompleksowej pomocy: prawnej, medycznej, psychologicznej, a także pomocy tłumacza. Z tego powodu wskazane byłoby wytypowanie kilku placówek typu interwencyjnego i opiekuńczego w województwie i kierowanie małoletnich cudzoziemców do tych wyspecjalizowanych placówek.

Z informacji zebranych na potrzeby niniejszego raportu wynika, że wśród pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych i interwencyjnych istnieje zapotrzebowanie na szkolenia obejmujące kwestie prawne dotyczące sytuacji małoletnich cudzoziemców bez opieki, przysługujących im praw i możliwości ich egzekwowania, kwestie odmienności kulturowych oraz zagrożeń, na które podatni są małoletni cudzoziemcy bez opieki (handel ludźmi, wykorzystanie seksualne i inne formy wykorzystania, etc).

---

⁶⁰ W Systemie Informatycznym POBYT gromadzone są dane nt. procedur administracyjnych w sprawach cudzoziemców (m.in. udzielania zezwolenia na osiedlenie, na zamieszkanie na czas oznaczony, w sprawach o nadanie statusu uchodźcy lub innej formy ochrony, wiz wydanych przez wojewodów, wydaleń, osób związanych procedurą repatriacyjną itp.). Użytkownikami systemu POBYT są Urząd do Spraw Cudzoziemców, Wydziały Spraw Obywatelskich i Migracji w Urzędach Wojewódzkich, jednostki Straży Granicznej, Policja, Ministerstwo Spraw Zagranicznych i inni. Za prowadzenie Systemu odpowiada Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Bardzo duża odpowiedzialność spoczywa także na pracownikach systemu edukacji w Polsce. Jakkolwiek w sferze ustawodawstwa, system ten w coraz większym stopniu uwzględnia specyficzne potrzeby dzieci cudzoziemskich, w praktyce jednak pojawia się szereg problemów, wynikających chociażby z bariery językowej, kulturowej oraz z braku wiedzy na temat niejednorodności grupy uczniów cudzoziemskich, i w związku z tym różnych potrzeb poszczególnych dzieci. Należy zatem dotrzeć z informacją o szczególnej grupie cudzoziemców, jaką są małoletni cudzoziemcy bez opieki, do jak najszerszego grona nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych, tak aby potrafili wyjść poza schematyczne przekazywanie wiedzy i interesowali się tym, co dzieje się z dziećmi także poza szkołą. Konieczne jest zwrócenie uwagi pracowników szkół na specyficzną, niekiedy bardzo trudną sytuację, w jakiej znajdują się cudzoziemscy uczniowie, pozbawieni wsparcia ze strony rodziców czy innych krewnych. Warto także zadbać o zapewnienie możliwości nauki zawodu, uczestniczenia w kursach zawodowych, praktykach organizowanych przez cechy rzemieślnicze dla tych małoletnich cudzoziemców, którzy z powodu ogromnych zaległości w edukacji mają – jako nastolatki - niewielkie szanse na zaadoptowanie się do polskiego systemu edukacji.

Podczas zbierania informacji do niniejszego opracowania okazało się, że ustawodawstwo polskie w obszarze opieki zdrowotnej nie odzwierciedla w żadnym z przepisów kategorii małoletnich cudzoziemców bez opieki. Z uwagi na fakt, iż prawidłowy rozwój wszystkich dzieci, w tym także małoletnich cudzoziemców bez opieki, wymaga prawidłowej profilaktyki oraz szybkiego diagnozowania ewentualnych schorzeń, niezbędne jest znalezienie rozwiązania, zapewniającego małoletnim cudzoziemcom przebywającym w Polsce nielegalnie łatwiejszego dostępu do bezpłatnej opieki zdrowotnej. Kwestia ta wymaga systemowego uregulowania, tak aby była niezależna od dobrej woli (bądź jej braku) po stronie pracowników placówki medycznej.

Szansą na zwrócenie uwagi na brak systemowego uregulowania sytuacji małoletnich cudzoziemców bez opieki w Polsce oraz na podjęcie działań naprawczych w tym względzie, są trwające obecnie prace nad sformułowaniem Strategii Migracyjnej Polski, w tym założeń polityki migracyjnej kraju – dokumentem powstającym w międzyresortowym Zespole do Spraw Migracji⁶¹. Z uwagi na swój charakter, Zespół do Spraw Migracji - organ doradczy

---

⁶¹ Międzyresortowy Zespół do Spraw Migracji został powołany na mocy Zarządzenia Nr 12 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2007 r. w sprawie utworzenia Zespołu do Spraw Migracji. Zespół jest organem pomocniczym Prezesa Rady Ministrów. Przewodniczącym Zespołu jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, a jego zastępcami – wyznaczeni podsekretarze stanu w MSWiA oraz Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele ministerstw, w randze sekretarza lub

Prezesa Rady Ministrów, złożony z przedstawicieli najważniejszych organów administracji w Polsce – jest forum, w którym należałoby przedyskutować założenia kompleksowej polityki wobec dzieci cudzoziemskich, uwzględniające - z jednej strony - realne możliwości państwa, a z drugiej – konkretne potrzeby małoletnich cudzoziemców bez opieki. Przy wprowadzaniu jakiegokolwiek przepisów należy pamiętać o jednej z nadrzędnych zasad odnoszących się do małoletnich cudzoziemców bez opieki, mówiącej o tym, że „dzieci bez opieki są uprawnione do takiego samego traktowania i praw jak dzieci, które są obywatelami lub rezydentami danego Państwa. Przede wszystkim należy je traktować jak dzieci. Wszystkie aspekty związane z ich statusem imigracyjnym powinny mieć drugorzędną rolę”⁶².

Na zakończenie warto podkreślić fakt, iż mimo niewątpliwie pozytywnych zmian, wprowadzonych na przestrzeni ostatnich lat do polskiego prawa, które uregulowały pewne aspekty funkcjonowania dzieci cudzoziemskich bez opieki w polskich realiach, w dalszym ciągu jednak kluczowym czynnikiem warunkującym objęcie tej grupy dzieci prawdziwą opieką i troską jest dobra wola, poświęcenie i zaangażowanie wychowawców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i wolontariuszy.

---

podsekretarza stanu, oraz kierownicy urzędów i innych instytucji, których kompetencje wiążą się z migracją. Głównym celem funkcjonowania Zespołu ds. Migracji jest zapewnienie koordynacji zadań i uzgodnień działań realizowanych przez organy administracji rządowej w zakresie problematyki migracji oraz wymiany informacji i monitorowania prac prowadzonych na poziomie wspólnotowym. Do zadań Zespołu należy:

1. inicjowanie kierunków zmian legislacyjnych i instytucjonalnych w zakresie związanym z problematyką migracji i rekomendowanie ich Radzie Ministrów celem przyjęcia stanowiska Rady Ministrów;
2. przygotowanie propozycji dotyczących modyfikacji dotychczasowych kompetencji w zakresie problematyki migracji;
3. opiniowanie wieloletnich i rocznych programów krajowych Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich;
4. proponowanie kierunków działań w zakresie integracji cudzoziemców w Polsce;
5. wymiana informacji oraz monitorowanie prac prowadzonych w Unii Europejskiej w zakresie problematyki migracji;
6. współpraca z organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie problematyki migracji.

⁶² Program „Dzieci bez opieki w Europie”, Zasady dobrej praktyki
www.savethechildren.net/separated_children/good_practice/native/PL_Front_final.pdf

Aneks 1 - Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotyczące liczby dzieci cudzoziemskich przebywających w pieczy zastępczej w roku 2008

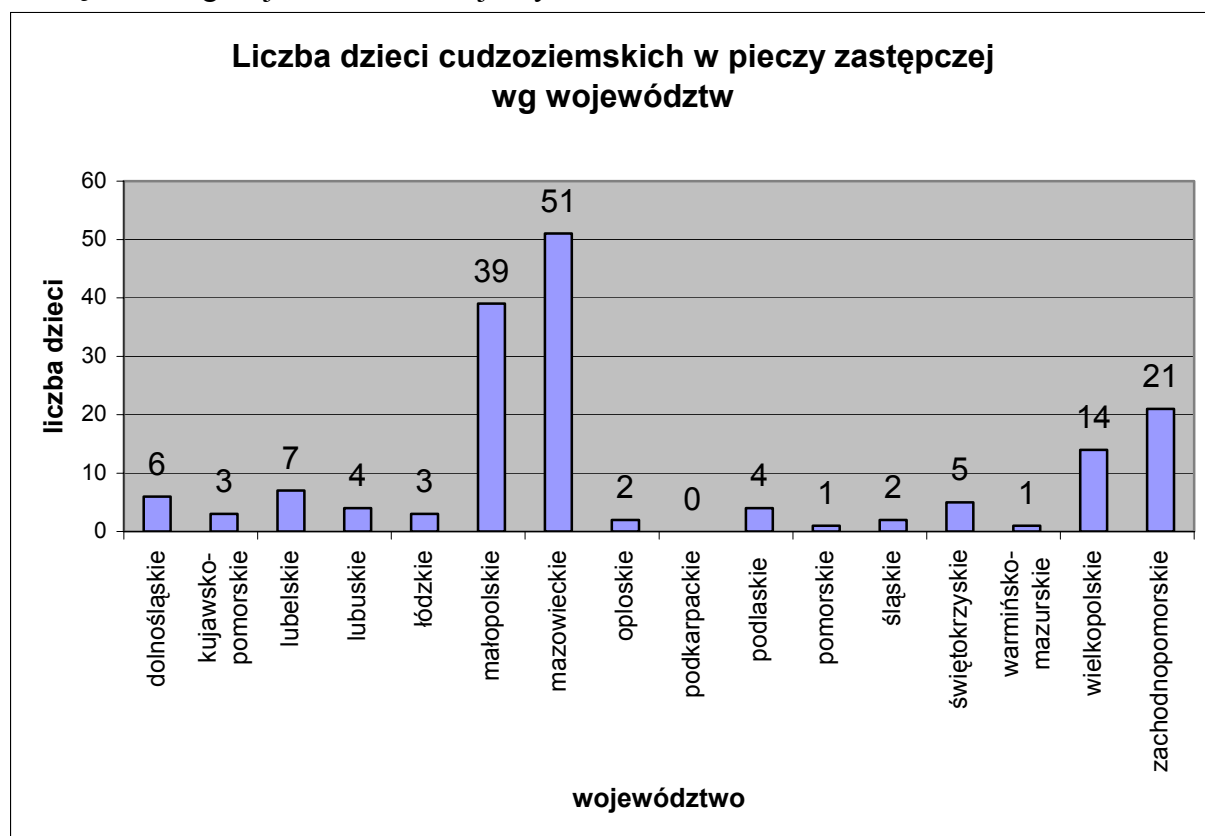
Ewidencja dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej prowadzona jest przez urzędy wojewódzkie, które finansują ich pobyt. Zaprezentowane poniżej dane zostały zebrane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Dane obejmują okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2008 r. We wspomnianym okresie w pieczy zastępczej umieszczono ogółem 163 dzieci cudzoziemskich.

Liczbę dzieci ze względu na rodzaj zastosowanego rodzaju pieczy zastępczej prezentuje tabela 1.

Rodzaj pieczy	Liczba dzieci
rodzina zastępcza	57
placówka interwencyjna	55
placówka socjalizacyjna	42
placówka rodzinna	9
Razem	163

/tabela 1/

Największą liczbę dzieci umieszczono w pieczy zastępczej w województwie mazowieckim (51). W województwie podkarpackim w pieczy zastępczej nie umieszczono żadnego dziecka. Liczbę dzieci wg województw ilustruje wykres 1.

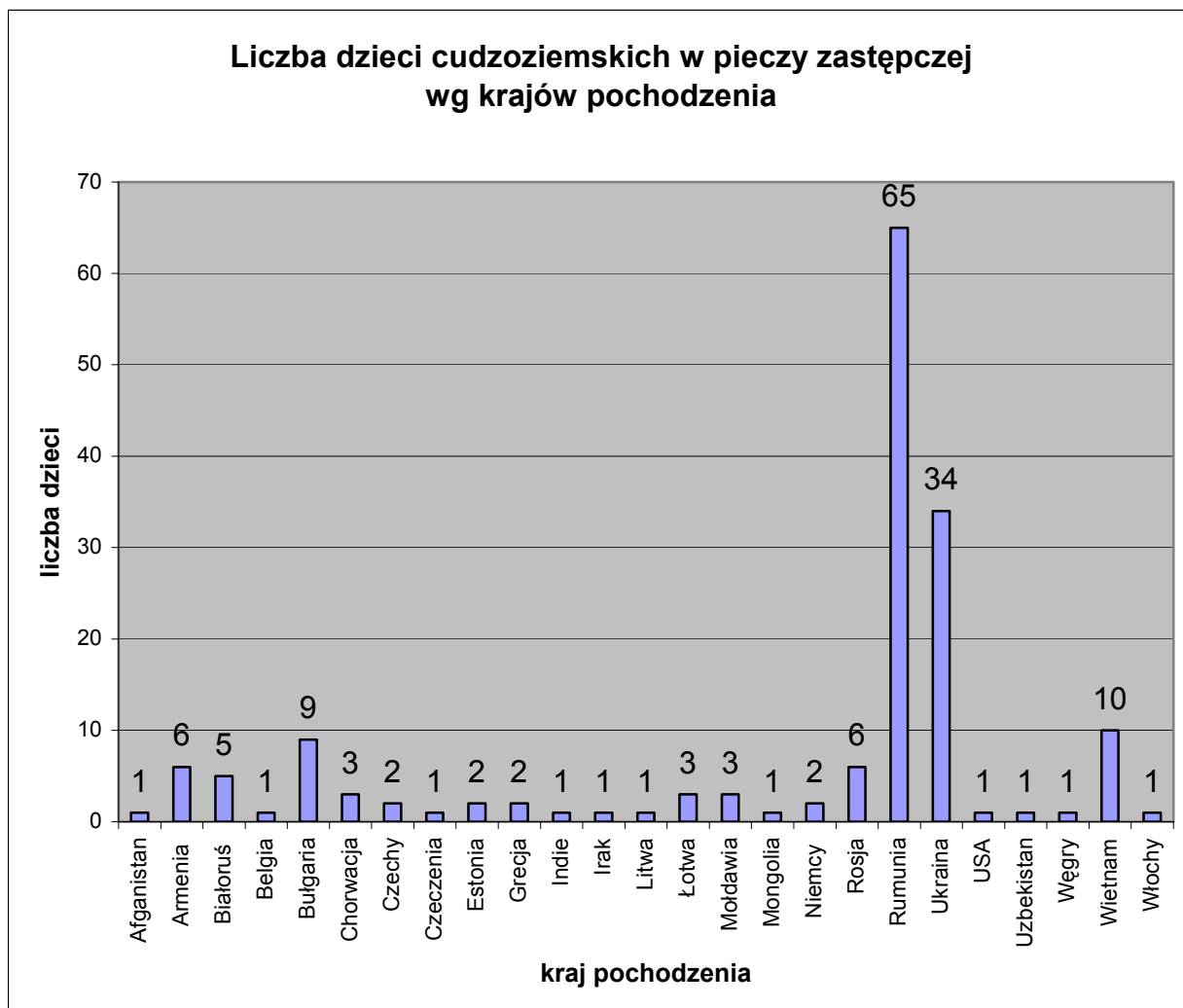

/wykres 1/

Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej pochodziły z 25 krajów. Najwięcej dzieci pochodziło z Rumunii (65).

Liczbę dzieci wg kraju pochodzenia ilustruje wykres 2.

/wykres 2/

Liczbę dzieci ze względu na status prawny prezentuje tabela 2.

status	Liczba dzieci
status uchodźcy	9
zgoda na pobyt tolerowany	9
dzieci będące w procedurze nadania statusu uchodźcy	1
obywatele państw członkowskich UE lub EOG	34
Dzieci bez uregulowanego statusu prawnego	58
zezwolenie na osiedlenie się	1
posiadanie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE	1
posiadanie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony	15
brak danych	35
Razem	163

/Tabela 2/

Liczbę dzieci ze względu na długość pobytu w pieczy zastępczej prezentuje tabela 3.

Długość pobytu	Liczba dzieci
1 dzień	5
2 dni	13
3-5 dni	13
6-10 dni	5
11-30 dni	1
1 miesiąc	3
2-6 miesięcy	34
7-12 miesięcy	13
1-2 lata	24
2-5 lat	14
Powyżej 5 lat	38
razem	163

/tabela 3/

Liczbę dzieci ze względu na wiek prezentuje tabela 4.

Wiek dzieci w latach	Liczba dzieci
0-1	11
1	4
2	6
3	10
4	5
5	11
6	8
7	8
8	9
9	6
10	14
11	9
12	11
13	10
14	8
15	9
16	10
17	10
18	4
Razem	163

/tabela 4/

Liczbę dzieci ze względu na płeć prezentuje tabela 5.

pleć	liczba dzieci
K	70
M	93
Razem	163

/tabela 5/

Aneks 2 – Dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców:

1. Małoletni bez opieki ubiegający się o udzielenie ochrony międzynarodowej wg wieku, płci i obywatelstwa

Rok: 2002	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16
Afganistan	121	7	:	:	1	2	1	3	114	:	9	4	22	44	35
Armenia	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2
Azerbejdżan	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Białoruś	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Chiny	4	1	:	:	:	1	:	:	3	:	:	:	1	1	1
Indie	11	0	:	:	:	:	:	:	11	:	:	:	1	2	8
Irak	5	0	:	:	:	:	:	:	5	:	:	:	:	3	2
Iran	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	1	:	1
Kongo	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Kuba	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	1	:	:	:
Liberia	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	3	:	:	:	:
Moldowa	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Mongolia	2	1	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	:	1	:
Pakistan	4	0	:	:	:	:	:	:	4	:	:	:	1	:	3
Rosja	34	7	:	4	:	1	:	2	27	:	8	:	4	6	9
Sierra Leone	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Somalia	2	2	:	1	:	:	1	:	0	:	:	:	:	:	:
Sri Lanka	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	1	:	:	2	:
Ukraina	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Suma	201	22	:	9	1	4	2	6	179	:	21	5	30	60	63

Rok: 2003	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16
Afganistan	54	5	:	4	:	:	1	:	49	:	:	2	17	12	18
Chiny	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Gruzja	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Indie	11	0	:	:	:	:	:	:	11	:	1	:	2	6	2
Irak	5	0	:	:	:	:	:	:	5	:	:	:	1	1	3
Iran	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	:	:	1	2
Kongo	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Mongolia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Nigeria	2	2	:	2	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Pakistan	8	0	:	:	:	:	:	:	8	:	2	1	1	2	2
Rosja	120	52	:	43	:	2	2	5	68	:	39	1	4	12	12
Sri Lanka	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	2	:
Turcja	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:

Ukraina	1	1	:	:	:	:	1	:	0	:	:	:	:	:	:
Zachodni Brzeg i Strefa Gazy	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:
Suma	214	64	:	52	0	2	4	5	150	:	43	4	26	37	40

Rok: 2004	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Kobiety (przedziały wiekowe)								Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
Obywatelstwo	Suma	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	13	2	:	2	:	:	:	:	11	:	:	:	3	5	3
Bangladesz	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	2	:
Białoruś	6	5	:	5	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Indie	21	0	:	:	:	:	:	:	21	:	1	2	4	7	7
Kazachstan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Nigeria	2	2	:	:	:	:	:	2	0	:	:	:	:	:	:
Pakistan	13	0	:	:	:	:	:	:	13	:	:	3	1	4	5
Rosja	155	64	:	56	:	3	2	3	91	:	53	2	5	12	19
Senegal	5	1	:	1	:	:	:	:	4	:	:	:	:	1	3
Togo	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Turcja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Turkmenistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Ukraina	7	3	:	2	:	:	1	:	4	:	:	:	:	2	2
Wietnam	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Suma	230	78	:	67	0	3	3	5	152	:	57	7	14	34	40

Rok: 2005	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Kobiety (przedziały wiekowe)								Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
Obywatelstwo	Suma	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Azerbejdżan	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Bangladesz	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Białoruś	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2
Chiny	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	:	:	1	2
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Irak	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Kazachstan	2	2	:	2	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Liberia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Pakistan	3	1	:	1	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Rosja	255	112	:	100	:	1	4	7	143	:	101	4	4	17	17
Sri Lanka	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Turcja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	1	:	:	:
Uganda	2	1	:	:	:	:	:	1	1	:	:	:	:	:	1
Ukraina	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Wietnam	2	1	:	:	1	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1

Suma	278	120	:	106	1	1	4	8	158	:	103	5	5	20	25
-------------	------------	------------	----------	------------	----------	----------	----------	----------	------------	----------	------------	----------	----------	-----------	-----------

Rok: 2006	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Burundi	2	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	1	:	:
Gruzja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Irak	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2
Kirgistan	2	1	:	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Liberia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Nepal	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Rosja	265	123	:	114	1	4	2	2	142	:	115	:	5	10	12
Senegal	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Somalia	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2
Sudan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Turcja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Turkmenistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Ukraina	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Suma	282	127	:	117	1	4	3	2	155	:	119	0	6	11	19

Rok: 2007	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16
Armenia	4	0	:	:	:	:	:	:	4	:	3	:	:	1	:
Bangladesz	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	:	:	2	1
Bez obywatelstwa	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Burundi	2	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:	1	:
Chiny	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Etiopia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Indie	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Irak	2	1	:	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Kamerun	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Kirgistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Nigeria	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Pakistan	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	:	2
Rosja	330	151	:	118	5	7	6	15	179	:	145	5	4	11	14
Senegal	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Serbia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Somalia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Sri Lanka	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Uzbekistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Zachodni Brzeg i Strefa Gazy	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:

Suma	356	155	:	121	5	7	7	15	201	:	151	5	6	15	22
-------------	------------	------------	----------	------------	----------	----------	----------	-----------	------------	----------	------------	----------	----------	-----------	-----------

Rok: 2008	Kategoria: wnioski o nadanie statusu uchodźcy															
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	2	1	:	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:	
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:	
Białoruś	5	1	:	1	:	:	:	:	4	:	4	:	:	:	:	
Burundi	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1	
Ghana	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:	
Gruzja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:	
Irak	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	1	:	:	:	1	
Kirgistan	0	0	:	:	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:	
Madagaskar	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:	
Moroko	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:	
Rosja	358	172	:	141	3	8	11	9	186	:	140	7	9	9	21	
Rwanda	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:	
Sudan	1	1	:	:	:	:	1	:	0	:	:	:	:	:	:	
Wietnam	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	1	:	2	:	
TOTAL	376	176	:	144	3	8	12	9	200	:	146	8	10	11	23	

2. Małoletni bez opieki, których wnioski o ochronę międzynarodową zostały odrzucone (z podziałem wg wieku, płci i obywatelstwa)

Rok: 2002	Kategoria: decyzje negatywne															
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	70	5	:	:	1	:	3	1	65	:	5	3	7	27	23	
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1	
Bangladesz	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1	
Chiny	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1	
Indie	8	0	:	:	:	:	:	:	8	:	:	:	1	3	4	
Irak	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:	
Moldowa	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:	
Mongolia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1	
Rosja	8	0	:	:	:	:	:	:	8	:	1	:	:	3	4	
Sri Lanka	4	0	:	:	:	:	:	:	4	:	:	:	:	2	2	
Ukraina	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:	
Wietnam	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:	
Zachodni Brzeg i Strefa Gazy	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:	
Suma	99	8	:	2	1	0	3	1	91	:	6	3	8	36	37	

Rok: 2003	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16
Afganistan	82	3	:	1	:	:	1	1	79	:	2	2	16	29	30
Chiny	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Indie	16	0	:	:	:	:	:	:	16	:	1	:	1	7	7
Iran	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Irak	7	0	:	:	:	:	:	:	7	:	:	:	:	2	5
Kongo	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Nigeria	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Pakistan	5	0	:	:	:	:	:	:	5	:	:	1	:	4	:
Rosja	21	4	:	4	:	:	:	:	17	:	4	2	1	6	4
Sierra Leone	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Somalia	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:
Sri Lanka	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	:	:	1	2
Suma	143	10	:	7	0	0	1	2	133	:	8	5	18	51	51

Rok: 2004	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16
Afganistan	21	1	:	1	:	:	:	:	20	:	:	1	4	8	7
Bangladesz	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Białoruś	3	2	:	2	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Gruzja	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Indie	21	0	:	:	:	:	:	:	21	:	1	2	1	8	9
Moldowa	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Pakistan	11	0	:	:	:	:	:	:	11	:	:	4	1	5	1
Rosja	20	8	:	6	:	1	1	:	12	:	6	:	:	1	5
Turcja	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Turkmenistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Ukraina	8	4	:	2	:	:	1	1	4	:	:	:	1	3	:
Wietnam	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Zachodni Brzeg i Strefa Gazy	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:
Suma	91	17	:	10	0	1	1	0	74	:	8	7	6	23	23

Rok: 2005	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16
Afganistan	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	:	:	1	2

Chiny	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Irak	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Kazachstan	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	2	:	:	:	:
Pakistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Rosja	56	25	:	20	1	:	3	1	31	:	15	1	1	3	11
Ukraina	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Wietnam	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Suma	66	25	:	20	1	0	3	1	41	:	17	1	1	4	16

Rok: 2006	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Bangladesz	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:
Burundi	2	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	1	:	:
Kirgistan	2	1	:	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Pakistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Rosja	24	11	:	10	:	:	1	:	13	:	12	:	:	:	1
Suma	30	13	:	11	0	0	2	0	17	:	13	0	1	1	2

Rok: 2007	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Chiny	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Irak	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Pakistan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Rosja	34	12	:	7	:	1	2	2	22	:	17	2	2	1	:
Senegal	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Serbia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Sudan	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	1	:	:	:
Ukraina	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Zachodni Brzeg i Strefa Gazy	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Suma	42	13	:	7	0	1	2	2	29	:	17	2	2	1	3

Rok: 2008	Kategoria: decyzje negatywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Bangladesz	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Indie	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	1	:

Rosja	27	12	:	9	:	1	2	:	15	:	12	1	:	1	1
Wietnam	3	0	:	:	:	:	:	:	3	:	:	1	:	2	:
Suma	33	12	:	9	0	1	2	0	21	:	12	1	0	4	1

3. Małoletni cudzoziemcy bez opieki, którym (w pierwszej instancji) przyznano status uchodźcy

Rok: 2002	Kategoria: decyzje pozytywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)					
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	1	:	:	:	1
Kongo	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Liberia	6	0	:	:	:	:	:	:	6	:	3	:	:	:	3
Rosja	17	3	:	3	:	:	:	:	14	:	7	:	:	:	7
Rwanda	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:
Somalia	3	1	:	1	:	:	:	:	2	:	:	:	:	1	1
Sri Lanka	2	0	:	:	:	:	:	:	2	:	1	:	:	:	1
Suma	32	6	:	5	:	:	:	1	26	:	12	:	:	1	13

Rok: 2003	Kategoria: decyzje pozytywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)					
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	2	2	:	2	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Chiny	2	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:	1	:
Kuba	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	1	:	:
Rosja	20	12	:	11	:	:	:	1	8	:	7	:	:	:	1
Somalia	1	1	:	:	:	:	:	1	0	:	:	:	:	:	:
Suma	26	16	:	13	0	0	1	2	10	:	7	0	1	1	1

Rok: 2004	Kategoria: decyzje pozytywne														
	Obywatelstwo	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)					
Suma			Nieznany	0-13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0-13	14	15	16	17
Afganistan	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Białoruś	4	4	:	4	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Rosja	30	17	:	16	:	:	:	1	13	:	11	:	:	:	2
Suma	36	23	:	22	:	:	:	1	13	:	11	:	:	:	2

Rok: 2005	Kategoria: decyzje pozytywne														
	Kobiety (przedziały wiekowe)							Mężczyźni (przedziały wiekowe)							

Obywatelstwo	Suma	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17
Liberia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Pakistan	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Rosja	15	1	:	1	:	:	:	:	14	:	12	:	:	1	1
Somalia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	:	:	:	:	1
Sri Lanka	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Suma	19	3	:	3	0	0	0	0	16	:	12	0	0	1	1

Rok: 2006		Kategoria: decyzje pozytywne													
Obywatelstwo	Suma	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17
Azerbejdżan	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Etiopia	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Rosja	48	26	:	25	:	:	:	1	22	:	20	:	:	:	2
Suma	50	28	:	27	0	0	0	1	22	:	20	0	0	0	2

Rok: 2007		Kategoria: decyzje pozytywne													
Obywatelstwo	Suma	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Kamerun	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Rosja	31	14	:	14	:	:	:	:	17	:	16	:	:	:	1
Suma	33	15	:	15	0	0	0	0	18	:	17	0	0	0	1

Rok: 2008		Kategoria: decyzje pozytywne													
Obywatelstwo	Suma	Suma	Kobiety (przedziały wiekowe)						Mężczyźni (przedziały wiekowe)						
			Nieznany	0 – 13	14	15	16	17	Suma	Nieznany	0 – 13	14	15	16	17
Afganistan	1	0	:	1	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Armenia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Etiopia	1	0	:	:	:	:	:	:	1	:	1	:	:	:	:
Rosja	26	14	:	12	:	1	1	:	12	:	12	:	:	:	:
Rwanda	1	1	:	1	:	:	:	:	0	:	:	:	:	:	:
Suma	30	15	:	14	0	1	1	0	15	:	15	0	0	0	0

Aneks 3 – Bibliografia:

Raporty i artykuły:

1. Raport IOM „Wymiana informacji oraz najlepszych praktyk dotyczących przyjmowania, ochrony i postępowania wobec małoletnich cudzoziemców bez opieki”, 2009 <http://www.iom.pl/res/files/raport.pdf>;
2. Raport Fundacji Dzieci Niczyje oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka: Alternative Report to the Polish government’s report on the implementation of the “Optional Protocol to the Convention on the Right of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography” with reference to article 12(1) of the Protocol, 2009, http://www.fdn.pl/repository/edytor_4/alternative_report.pdf
3. “Zalecenia w sprawie przyjmowania, ochrony i traktowania małoletnich cudzoziemców bez opieki” – zbiór rekomendacji sformułowanych podczas Spotkania Ekspertckiego w Biurze IOM w Warszawie, marzec 2009 r. (niepublikowane);
4. „Emigracje poakcesyjne rodziców a sytuacja edukacyjna dziecka oraz uczeń cudzoziemiec w polskiej szkole”, luty 2009 r., Mazowieckie Kuratorium Oświaty;
5. Raport zlecony przez Fundację Dzieci Niczyje „Dzieci cudzoziemskie w polskich placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych. Omówienie danych za okres 1 stycznia 2005 r. – maj 2006 r. http://www.dzieckokrzywdzone.pl/UserFiles/File/rozne/raport_poprawiony_dzieci%20cudzoziemskie%20w%20polskich%20placowkach.pdf
6. Michał Kubalski, Celina Nowak, „Raport o sytuacji małoletnich cudzoziemców bez opieki ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy”, Fundacja Studencki Ośrodek Pomocy Prawnej przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – Klinika Prawa, Warszawa 2005 r.
7. Agnieszka Kosowicz, „Access to Quality Education by Asylum-Seeking and Refugee Children – Poland Country Report”, Polskie Forum Migracyjne www.forummigracyjne.org/files/82/2_Refugee_Protection_inPL.pdf
8. Katarzyna Wencel, „Potrzeby i zadania dla Polski w zakresie integracji obywateli państw trzecich” w: Analizy, raporty, ekspertyzy Nr 2/2008 Stowarzyszenie Interwencji Prawnej <http://www.interwencjaprawna.pl/docs/ARE-208-integracja-obywateli-pa.pdf>
9. Maria Kolankiewicz, „Dzieci cudzoziemskie bez opieki w Polsce”, w: „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” Nr 12/2005;
10. Katarzyna Fenik, „Dziecko czy uchodźca? Program przesłuchań dzieci cudzoziemskich bez opieki” w: „Dziecko krzywdzone”- op. cit.
11. Maja Jaszewska „Dzieci uchodźcy”, w: „Przegląd Powszechny” 9 (1021) 2006,
12. Cezary Skwara, „Analiza pozycji dziecka cudzoziemskiego w postępowaniu przed sądem opiekuńczym, z uwzględnieniem ofiar handlu ludźmi”
13. Program „Dzieci bez opieki w Europie”, Zasady dobrej praktyki www.savethechildren.net/separated_children/good_practice/native/PL_Front_final.pdf

Ustawodawstwo polskie

1. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (jednolity tekst Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 234, poz. 1694 z późniejszymi zmianami);
2. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst Dziennik Ustaw z 2006 r. Nr 234, poz. 1695 z późniejszymi zmianami);

3. Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 144, poz. 1043 z późniejszymi zmianami);
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dziennik Ustaw z 2008 r., Nr 115, poz. 728 z późniejszymi zmianami);
5. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dziennik Ustaw z 1964 r., Nr 9 poz. 59 z późniejszymi zmianami);
6. Ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dziennik Ustaw z 1965 r., Nr 46, poz. 290 z późniejszymi zmianami);
7. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dziennik Ustaw z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami);
8. Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie polskim (Dziennik Ustaw z 2000 r., Nr 28, poz. 353 z późniejszymi zmianami);
9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 164, poz. 1027);
10. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2007 r. Nr 14, poz. 89);
11. Ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych (Dziennik Ustaw z 2006 r., Nr 143, poz. 1027);
12. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 marca 2009 r. w sprawie udzielania pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą (Dziennik Ustaw z 2009 r., Nr 45, poz. 366);
13. Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dziennik Ustaw z 2007, Nr 201, poz. 1455),
14. Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dziennik Ustaw z 2007 r., Nr 201, poz. 1455);
15. Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 października 2004 r. w sprawie rodzin zastępczych (Dziennik Ustaw z 2004 r., Nr 233, poz. 2344 z późniejszymi zmianami).